Prohászka Ottokár:

A Túlvilág Tornácaiban

IHS

IHS

A TÚLVILÁG TORNÁCAIBAN

NOVEMBERHAVI ELMÉLKEDÉSEK

ÍRTA

PROHÁSZKA OTTOKÁR

BUDAPEST, 1913.

A SZOCIÁLIS MISSIÓ-TÁRSULAT

KIADÁSA

Nihil obstat.

Nr. 3409.

Dr. Georgius Andor,
praeses censorum Adioec.

Imprimatur.

Strigonii, die 19. Maii 1913.

Joannes Csernoch,
Princeps-Primas Hungariae,
Aepisc. Strig.

A Szent-István-Társulat bizománya.

Stephaneum nyomda r. t.

A lélek ősze.

Van a lélek életében örök tavasz, ebben állnak a megdicsőült lelkek; van *örök tél*, a «secunda mors», melyben «a halál él» . . . örök kínja önmagának; de a túlvilágban van *ősz is*, a szegénység, a szenvedés, a szomorúság, a melancholia, a levélhullás, a csupaszság szaka s ez az ősz ott túl a tisztító tűz élete.

a) A halottak napját őszkor, novemberben üljük. Őszi a hangulatunk. Azért is, mert egy elmult, elsárgult, elhervadt életre emlékeztet a természet; de azért is, mert a hit rámutat arra a földöntúli állapotra, mely a lélek ősze! A tisztító tűzben szenvedő lelkek az örök élet őszében állnak; gyümölcsöt már nem hoznak; virágjaikra, lelkük indulataira nem száll le az érdem himpora, nincs termékenyítés; a lélek, mely a földön ezer pórussal szívta a kegyelmet, csupaszul áll; szomorú, terméketlen földön,

melyen nem lejtenek patakok, nem szivárognak források; napfénye fátyolos; az öröm, a lelkesülés homályos körvonalakban, elmosódva, mint a távoli élet int feléje. E szomoruságot énekli Ezechiás: «Az én napjaim közepén megyek az alvilág kapuihoz, keresve esztendeim maradványait... Életem elvétetik és összegöngyöltetik, mint a pásztorok sátra.» (Izai. 38, 10.) Ha kevés a napfény, elhervad az élet; ha a nap alant száll, az éj csókja deres s e dértől borzong a természet; hasonlókép elhervad és szomorú a lélek, ha távol van Istene! Mennyivel jobb nekünk, kik az Isten napfényében szép életet élhetünk, kik ismerjük igazi értékét. Foglalkozásunk kedves lesz, könnyen viseljük el csip-csup bajainkat, mint ahogy kedves lesz szobánk s tudunk örülni ezer apróságon, mely környékez, mikor a szegénység kunyhóiból hazavetődünk.

b) Az ősz szegény, díszeit egymásután leszedi az enyészet; kérlelhetetlen s megtörhetetlen hatalom malomkövei őrlenek meg mindent. Az Isten igazságossága ily kérlelhetetlen hatalom. Egy idege sem rándul meg. Követeli s megveszi a lelken tartozását. — Itt a földön is érvényesül, de szigora szeretettel párosul és inkább elenged, mint

behajt. A másik világban azonban kérlelhetetlen; ráborul a lélekre s megveszi szenvedésében a tartozás utolsó fillérjét. E szigorú Istenarc lehellete éleszti a tisztitó tüzet, vele szemben állnak szegényen a lelkek. E szigorú Isten-arccal már itt a földön is találkozunk a szenvedésben, betegségben, halálban; vonásai kemények s nem födözünk fel benne a mienkhez hasonló szeretetet. Ott túl is ez arcba néznek a lelkek, melyen a kérlelhetetlen és megsértett erkölcsi rend szigora tükrözik. «Iratus Dominus, tradidit illum tortoribus...» Ki ne könyörülne e lelkeken? Kivált ha gazdag kegyelem özönli körül; érdemeket gyüjthet lépten-nyomon!

c) Azonban ez a szomorúság szép szomorúság. Hiszen ezek szép lelkek; úgy képzelem őket, mint angyalarcokat lefátyolozva, gyászba borítva. Vannak olyanok, kik angyaloknál magasabban állnak! Szép, szomorú arcok! Továbbá ez a szomorúság az örök boldogság tornácában ül, szivében hordozza az örök öröm öntudatát! Ó mily nemes, szent szomorúság az, mikor a boldogság szomorkodik. Ez is egy neme annak az érthetetlen lelki mélységnek, mely ellentéteket rejt magában. Hasonlít Jézus szive érzelmeihez, aki boldog és szomorú, keresi az

embert, bár megvan Istene: így a tisztuló lélek szomorú és boldog. Ha arra gondol, hogy övé a dicsőség és nincs hatalom, mely kiragadja, mintha már készülne diadalmi énekéhez; de boldogító szeretetére szivének árnyékai esnek, melyeket föl kell világosítania, át kell tüzesitenie tűzzel és a boldog szomorúság kész arra is! — Tartsuk szemeink előtt e szép, szomorú lelkeket, kik oly méltóságos fölségben alázatosan kérnek minket: segítsetek! Egy hálás tekjntet e szenvedő boldogoktól, egy meleg kézszorítás az Istent szerető szomorkodóktól, kárpótol mindenért. Ne felejtsük el e szép, szomorú lelkeket.

Hangulat halottak estéjén.

a) Ma este az egész világon sajátos fények vonulnak el; gyertyafényes temetők világítanak bele a ködbe s a sok, velünk imádkozó s minket láthatatlanul környékező «szegény-lélek» túlvilági hangulatba hoz. Ez a hangulat elkel nekünk. Kell nekünk valami, sőt minél több abból a láthatatlan végtelenségből, melyből a lelkek jönnek felénk s melyben a világ is siet; kell, hogy megülje lelkünket az érzés, hogy hiszen az a végtelenség tulajdonképen a mi világunk s milliószor többen vannak már ott, mint mi itt s mi is csak egy darabig maradunk itt; azután pedig oda sietünk, hol sokan, mindnyájan és soká, mert vég nélkül leszünk. Nem is mondhatjuk idegenszerűnek azt a másik világot, hiszen gondolataink ebből a mi világunkból folyton átcsapnak abba a másik világba s érzéseink szinte ösztönszerűen eltalálják oda az utat; különben sem mondhatjuk idegen-

nek azt a világot, ahová mi is önkényt menekszünk, mikor azokat keressük, kiket nagyon szerettünk, de akiket a földön már meg nem találunk. Ez a nagy lelki világ a mi házunk, családi otthonunk s egy-egy kedves elhunytamról e nagy házhoz való tartozásom érzetében elmondhatom én is Szt. Jeromos imáját: «Hálát adok Istennek, hogy az enyém, hogy a mienk voltál; de még inkább azért, hogy most is a mienk vagy, miután Istenben most is élsz s mikor vissza is tértél az Úrhoz, akkor is, sőt akkor még inkább a családban maradtál.»

b) A lelkek világa továbbá már csak azért is a mi világunk, mert annak a földjén van a lélek otthon, — annak a világosságában nő meg naggyá, nyúlik meg óriássá. Itt a földön a lélek olyan, mint a növény idegen földben; el van tompítva az érzéke, le van tapasztva a szárnya s Istennel s a túlvilágival, a szellemivel szemben mintha bamba volna. De ott, a másvilágban megnyilik a szeme, föléébred az érzéke s elváltozik; önmagának s értékének világfölényes öntudatára ébred, úgy, hogy akkor a világ s minden, ami szám és tér és anyag, összetöpörödik az ő szemeiben. Ott már csak az Isten s a végtelen jut érvényre, az Ő nagysága, felsége s ereje; ott

csak az Ő gondolata esik latba s csak az Ő értékelése a döntő; ott az isteni gondolattal s akarattal egybenövünk s birjuk akarni azt, amit Isten tőlünk kiván. Ime a lélek az istenin lesz naggyá; azáltal, hogy teljesen magáévá teszi, lesz fölényessé, azáltal, hogy az isteni akaratot saját akaratává fogadja, lesz óriássá; önmaga nyúlik meg tőle. — Igy nőnek ott túl óriásokká a mi kedves elhunytjaink; nagyok lesznek, jóllehet még meg nem dicsőültek; célt még nem értek, de a végtelenbe rohamosan belenőnek. Nagy katasztrófán, a mulandóság letörésén mentek keresztül, de mikor letört körülöttük a világ, ők abból a katasztrófából voltaképen megmentettek mindent s a boldogságot is birják, jóllehet az még csak úgy van most bennük, mint ahogy a hó alatt pihenő vetésben megvan a kalász s a pipacs. Ez a világfölényes öntudat messze felülmúl mindent, amit intuició, géniusz, művészet s tudás adhat s e részben ott minden csecsemőnek a lelke felülmúlja a mi világunk bölcseit. Mennyire megnyújtja a túlvilág a lelkeket! Mint az esti napsugár az árnyékokat!

c) Halottak napján mi is résztveszünk a léleknek e veleszületett fölényében s úgy vagyunk, mintha élénkebben jutna öntuda-

tukra a bennünk lappangó szellemi kiválóság s nagyság. E tudat s érzés ébresztői a lelkek; velük érintkezve, mi is lelkiebbek, mi is intuitivebbek, mi is emancipáltabbak leszünk. Egy más miliőbe vezetnek át, hol a lelkit s a szellemit nem kell vitatni, hanem inkább megérezni s átélni. A mi halottjaink az igazi élők s mi az ő életükben résztveszünk. Ez este ezek az igazi élők a mi miliőnk, ők vesznek körül s általuk kapcsolódunk az Istenhez. Azért áll a másvilág ma oly közel hozzám; oly közel áll, mint a mily közel állanak azok, akiket szeretek, s akiknek szeretetét a halál nem vette el tőlem. Azért is, ha ma este elmerengek s lelki szemeimmel abba a végtelen távlatba nézek, melynek neve «más» világ, ez ismeretlen s mégis engem vonzó s engem váró világban ők az én fényeskedő, biztató gyertyalángjaim. Minden lélek, akit szeretek, hitem egy-egy gyertyavilága a végtelenben; kicsiny, de arra, hogy intsen felém s vezessen engem, elég. Mindegyik biztosít, hogy én is odavaló vagyok s biztat, hogy éljek az élet esti árnyaiban is a hit világosságából s győzzem le a világ törpeségét saját öntudatom fölényével.

Halottak estéje.

November elsejének estéje titokzatos rejtelmes est! Világosságot nem gyujtok, hanem szobámból kinézek az éjbe, a novemberi ködbe, mintha valaki után kinéznék, aki elment ugyan, de voltakép nem hagyott el egészen. Elment a más világba, de érzem, hogy a kötelékek, melyek hozzá fűztek, nem szakadtak el s hogy neki köze van hozzám s nekem hozzá. Mondják, hogy meghalt. Igaz, meghalt; de én élőnek nézem; élettel s érzéssel keretezem emlékét; sírja ugyan bezárult, de a szivem sebe, melyet távozása szakított, az nyitva maradt s abba van beírva a neve, bele van rajzolva a képe s ha a testét meg nem menthettem, de a lelkét azt birom az nem halt meg; az él. S ma este különösen érzem ezt; érzem, hogy kötelékeim el nem szakadtak, — hogy emlékeim el nem fakultak, — hogy szeretetem el nem hamvadt; sőt érzem, hogy

épp ma este közel van hozzám, jár körülöttem, intünk egymásnak, megértjük egymást s cseppet sem félek tőle, sőt ellenkezőleg örülök neki. — Ó Szentek közössége, mily természetes, édes hit vagy te s milyen jól ismered a szivünket, mikor így sorba fölvonulsz emlékeiddel, ünnepeiddel, s köztük ezzel az esttel; szent est ez is. A karácsonyest is Szent est, akkor is eljött valaki hozzánk, akit nagyon vártunk s angyal hirdette, hogy eljött már s köztünk lakozik: ma pedig a közösség szent angyala hirdeti, hogy azok mind élnek, akik meghaltak. Akik így hisznek, azokról a novemberi ködben is igaz, hogy «az Isten fényessége körülragyogja őket.» (Luk. 2, 9.)

b) S tényleg látok is sok fényes sávot a novemberi éjben; az est páráin elömlik a temetők világossága, mert ma ez a sötét hely egészen világos; az élő s szerető emlékezet világosságot gyujtott a sírhantokon, jeléül annak a világosságnak, melyet a hit gyujt sziveinkben, mely vezet éjben is, sírok közt is, mely mondja: csak gyere, ne félj; ez mind élet, ez nem halál. Ezek a világoskodó sírok ma este szent helyekké lesznek s a kereszténység zarándoklatot jár hozzájuk. Templom is, temető is szent

helyek; a templom a Krisztus teste miatt, a temető e test tagjai miatt; a templom az örök élet kenyere miatt, a temető az itt lappangó örök élet miatt; a templom a föltámadt Úr miatt, a temető a napját váró föltámadás miatt. Én is ide tartok, s mikor ide megyek, nem is koporsókhoz, hanem az «örök kapukhoz» zarándoklok s úgy rémlik nekem, mintha ezek az örök kapuk ma megnyilnának s hosszú sorban jönnének ki rajtuk a lelkek, az enyémek is. Jönnek, jönnek, de mintha még nem örülnének, mintha ruhájuk is gyászruha volna s a virágokat, melyeket kezükben lengetnek, mintha koporsók koszorúiból tépték volna le; úgy tetszik, mintha énekelnének is, de az az ének még nem a mirtusos jegyesek dala, hanem valami olyan, melynek motivuma az, hogy «qui salvandos salvas gratis, salva me fons pietatis.»

c) Én is letérdelek sírjaim mellett, szent helyen térdelek. Nemcsak az emlékezet miatt szent nekem a hely; az kevés volna; hanem szent a lelkek miatt. Csak ha vannak, csak ha élnek még, akkor észszerű igazán ez az emlékezet és kegyelet. Mert ha nincsenek, minek mindez, minek e fájdalmas emlékek fölélesztése? Minek a fájdal-

mak ünnepeinek rendezése? Kell talán szaporítani a fájdalmas benyomásokat s nem inkább eltörülni s feledni azokat? De azt mondják erre, hogy ez ünnepre s e szentelt emlékekre önmagunk miatt, a hála, a kegyelet érzései miatt, saját lelkünk nemessége miatt van szükségünk; azért van rá szükségünk, hogy jó emberek legyünk s a társadalom emberséges érzésektől nemesbüljön! Nem, a sír fölött, az enyészet e némaságában szétszakítok minden illúziót s radikális leszek. Értem mindezt a sok szép beszédet, de az a feleletem rá, hogy minek a hála is s minek a kegyelet is, ha én sem leszek ők s sincsenek s minek nemesbüljön a világ, ha az is elpusztul s nem marad belőle semi?! Istenem, kemény szavak ezek, de szent igazak! Sír fölött a kegyelet is csak akkor nem őrület, ha van lélek s van örök élet!

d) Megenyhülve fölállok. Nem vagyok sötétségben, mert hiszek s remélek. A sötétség ott van, ahol a céltalanság ijeszt, az a lélek, melynek nincs központja, nincs célpontja; az a világ, melynek nincsen napja. Ez a sötétség valami a sötétség kínjából, valami abból a sötétségből, melyet az írás «külső sötétségnek» nevez, a távolság, a mesz-

szeség, az elszakadás sötétségének. Ez a külső sötétség az Istentávol. Ez az a türhetetlen, északsarki éj, hol a csend és a sötétség és a hideg ráborul a lélekre. Istenem, mily sötét hideg éj, melyben elvesztem Istenemet s a lelkeket! Ami elszakít Istentől, az elszakít tőlük; ami kioltja az ő szeretetét bennem, az kioltja a szeretetet az én lelkeimhez, atyámhoz, anyámhoz, gyermekemhez, testvéreimhez. Viszont, ha megtalálom Istenemet, megtalálom azokat is, kiket szeretek; ha hiszek Istenben, benne birom azokat is, kiket elvesztettem; benne legyőzöm a mulandóságot; benne örülök a halhatatlanságnak s a sírok s a fájdalmas emlékek szakadékain átkelve halottak estéjén is az az én énekem: «Cantemus Domino... Énekeljünk az Úrnak, mert dicsőségesen fölmagasztaltatott, a lovat s a rajta ülőt levetette a tengerbe.» (Exod. 15, 21.) Ez a lovas az, akiről a latin mondja: post equitem sedet atra cura; a fekete, nagy gond lovagol ott, mely azt hajtogatja: mi lesz velünk? hát elveszünk? Mi nem így gondolkozunk; mi azt mondjuk: Cantemus Domino!

Gyásznapom.

a) Szent, mély szomorúság napja nekem ez a halottak napja s hitem nem tiltja, hogy szivem legyen s hogy át ne érezzem a föld lakójának érzéseivel, amit az apostol mond: «nincs itt maradandó városunk», (Zsid. 13, 14.) tehát az elmulás útjain járunk s az elmúlást megsóhajthatjuk. Azért van az az ünnep voltaképen este s azért van őszkor, mert ahogy az őszi est tele van hervadással és elmúlással, tele fonnyadt levelek szagával s végtelenbe elnyuló árnyékokkal: úgy van a lelkük tele melancholiával, az élet árnyékaival s a halál aggodalmaival. A halál hatalma táboroz körülöttünk s tele vagyunk mi is lövedékeivel, az erjedés spóráival, a rothadás bacillusaival s e részben is megvalósítva látjuk a sz. írás szavát: inimici hominis domestici ejus; az a fonnyasztó hatalom már bennetek is van. Azért tud talán az ember oly búbánatba merülni; talán mikor a benne rejlő halál

megérezteti magát vele. De voltakép az az erjedés is csupa élet, spórák élete s az a rothadás is csupa élet, finom gombák flórája, élet, túltengő, kivirágzó élet! Tehát a halál is élettől való; a halálnak is élet a célja, élet a törvénye s a lelkem melancholiája alatt is ott lappang a győzelmes s a több élet vágya s törvénye s azért ha szomorkodom is, de az apostolt követem, aki biztat: «ne bánkódjatok, mint egyebek, kiknek nincs reményük». (1. Thess. 4, 12.) Van szomorúságtok, van bánatotok, vannak sírjaitok, anélkül nincs; ez nem hiba, ez nem bűn; de legyen reménységtek is s azzal hassatok vissza lehangoltságtokra.

b) Igen, élet van a halálban is s a halálon túl is s azért folytatja az apostol, hogy «a jövendőt keressük». (Zsid. 13, 14.) Az a titokzatos, misztikus világ vonz minket s érintkezésbe akarunk lépni vele. Értsük meg lelkünket; kell, kell nekünk a túlvilággal való érintkezés; nem ugyan az, melyet a babona, a magia, az astrologia akar közvetíteni, hanem az, melyet az apostol is elismer: nincs nyugtunk, keressük a jövendőt! Hány hidat próbálgatott verni az ember ezeken az örvényeken! Cibele, Isis, Mitras, kultuszai mind e hidat keresték. Penitenciák,

ostorozások, bőjtök, nyilvános gyónások, öncsonkítások, éji ritusok, a magia kegyetlenségei e hidépítésben robotoltak. De van helyes iránya is a túlvilágba való gravitációnak s mint ahogy a liliom ring s világit szaggató tövisek közt: úgy e sok tövises, kegyetlen vágy és pogány önkinzás közt is világit nekünk az apostoli hit, hogy a szentek közösségében állunk velük, hogy imáink s jócselekedeteink elérik őket, hogy mi segítjük őket s ők imádkoznak értünk s hogy főleg ez estén úgy érzem, mintha nagy kimenőjük volna hozzánk, mintha látatlanul templomba kisérnének, sírjaikra kiülnének, — mintha ott rejtőznének koszorúink árnyékában, ott zizegnének a száraz harasztban s megzörgetnék a szél szárnyán ablakainkat s megéreztetnék velünk: itt vagyunk, szeressetek s segítsetek.

c) Ebben a vágyban s ebben az eligazodásban a másvilág felé természetesen sok a bizonytalanság, mert a hit keveset mond róla, de a szivünk érzése annál hangosabb s beszédesebb. Ez a vágy s eligazodás is tele van a novemberi est árnyékaival; valamit látunk, valamit, úgy mint «tükör által homályban» (1. Kor. 13, 12.) s ez nem elég nekünk, hanem szomjasak vagyunk s ki van

feszitve a lelkünk a láthatatlan világ felé. Jó ez, csak legyen s váljék e feszülés szeretetté, imádsággá. Ha a hit nem mond nektek eleget, «kövessétek a szeretetet» (1. Kor. 14, 1.); az többet tud, annak intuiciói is vannak. Szeressétek halottjaitokat, valamennyit; ne legyenek idegenek nektek, hisz jó barátaitok; e szeretettel világítsatok át hozzájuk s örüljetek, hogy világíthattok nekik s ha világítotok, meglátjátok, hogy körülöttetek is több világosság lesz. A szeretet tisztítja a túlvilágba vetett tekintetet is. Szeressünk, hogy többet lássunk.

A mi sirjaink szenthelyek.

a) Nem a domb teszi, a siremlék sem teszi, hanem a lelkületünk teszi, amellyel sírjainkat nézzük s holtjainkat szeretjük. Az őskereszténység egyik jellege, hogy szereti sírjait s kegyelettel őrzi az elhunytak hamvait. Oka ennek először is az a különös, nem szentimentális, hanem a hit motivumaiból kinövő szeretet, mellyel a holttest iránt is viseltetünk; akár pogány, akár keresztény legyen a halott, tiszteletben részesítjük. A halál nekünk szent és isteni, nem azért, mert vég és enyészet, hanem mert Istenjárás; Isten gondolta s akarta igy; akarta, hogy büntetés, de egyszersmind engesztelés legyen. A halotton már elvonult ez itélet; fölötte «zeng már az engesztelő-szózat». S ezt érezzük s a szivünkbe nyúl bele s megrendít. Azután meg a lélek, akit szerettünk, már elment, de a régi kapcsolatnak egyik tényezőjét, a testet itt hagyta; összezsugorodott szalag ez a test, mely

szétfoszlik; lelket, életet egybekötni képtelen; de azért mégis az övé volt, akit szerettem s az enyém még most is s általa közelebb állok ahhoz, aki már elment; közelebb állok, akár csak látnám alakját, hallanám szavát. Igy természetesen érdekeit is élénkebben hordom szivemen s szándékait szolgálom; el nem felejtem.

b) Szentnek nézzük a holttestet azért is, mert eszköze volt a lélek természetfölötti életének is, hordozója volt Krisztus kegyelmének. A test képes azt hordozni s így a természetfölöttivel is kapcsolatban maradni. Testvéreink hamvainak közük van Krisztushoz a kegyelem, nevezetesen az Oltáriszentség miatt; e porok érintkeztek a halhatatlan élettel s egy hű élet szolgálatában eszközei voltak a léleknek. Ez érzületből apoteozis lesz a szentek s vértanúk sírjain; vérüket, csontjaikat, hamvaikat kincseknek nézzük. Nem félünk halottjainktól, nem irtózunk sírjainktól. A zsidók tisztátlannak tekintették azt, ki holtat megérintett. A pogányok minél hamarább szabadulni akartak holtjaik maradványaitól s ugyanaz a rémület s félelem űzte s tartotta távol a holtaktól, mely jelenleg is a babonás embereket ijeszti. Nekünk a holtak lelkük miatt s az őket ékesí-

tett kegyelem s a rájuk pazarolt szentségek miatt kedvesek s úgy gondoljuk, hogy amint «pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus», úgy kedves szemeiben a sírjuk s a poruk is. Ő szereti őket poraikban is; én is!

c) Szent nekünk a halott a nagy jövendőség miatt is, mely reá vár. Ez a nagy jövendőség már elérte lelkét s ráborult, reméljük, mint boldog örökkévalóság. Van azonban a sírnak még egy nagy jövendőséghez köze: a föltámadáshoz, az emberi élet nagy kitöréséhez, mikor halhatatlanságba öltözködik a halandó. Ez lesz az a nagy vég, melyről az apostol mondja: «Azután lesz a vég, mikor az országlást Istennek és az Atyának átadja, mikor megsemmisít minden fejedelemséget, hatalmasságot és erőt» (1. Kor. 15, 24.). Addig a nagy világfordulásig itt csend s nyugalom van. Ha föl is túrják a sírokat, ha föl is dúlják a temetőket, ha városok épülnek is fölöttük, azok a sírok s porok azt «a véget» várják, mikor nem őket mozgatják, kapálják és ássák, hanem amikor ők megmozdulnak s életre ébrednek azért, mert egyszer ők éltek. Istenem, mélységes sejtelem szállja meg lelkemet, ha így nézem a sírokat s igy ültetek rájuk virágot! Sír-

jaimtól nem irtózom; sőt érzem, hogy miért szolgáltak rá a keresztények Cecilius gáncsoskodására, hogy «nem szeretik a máglyákat, mintha bizony nem férkőznék az enyészet holtjaikhoz egyaránt, akár eltemetik, akár megégetik azokat.» Igaz, az enyészet eléri őket, de mikor úgy nyugosznak szemfödővel letakarva s virágokkal elborítva s én föléjük irhatom, hogy «itt nyugszanak» s mikor egy szent helyhez köthetem a föltámadás reményét s kimehetek oda, azt várni: az nem mindegy nekem. E sírkövek hitem s kegyeletem oltárai; minek földúlni azokat?! A halotthamvasztás elleni állásfoglalásunkat is nem a dogma, hanem ez a mi szent érzésünk határozza meg. Szent nekünk ez a holttest s mellette állva úgy nézünk rá, mint kik sejtik föltámadását. Ájtatos, sejtelmes lélekkel nézzük; tudjuk, hogy szétporlik, de nem mi akarjuk elrontani; rábizzuk a természetre, de magunk nem siettetjük semminek sem pusztulását, ami oly kedves volt nekünk. Ha csak korhadt hüvelyt látnánk a testben, akkor természetesen szabadulni akarnánk tőle; de ha nagy rendeltetéseinek kapcsolatában látjuk, — ha ezek a koporsók s hamvak még viszonyban állnak nagy katasztrófákkal, akkor ugyancsak természetes dolog,

hogy óvjuk s fönntartani akarjuk. Igy valahogy őrzi minden nemzet a maga nagyjainak sírjait; jól teszi, hogy őrzi; hiszen azon sírok körül az erő és élet szelleme jár. A keresztények ragaszkodó, hivő, sejtő kegyelettel vannak sírjaik iránt.

A lelkek haldoklása.

a) Holtak sírjain megragad a kérdés: meghaltak-e már? Meghalt-e már, elhaló-e már bennük mind az, ami test és vér, ami érzékiség s rendetlenség volt? Beléptek-e már abba a békébe, mely szent Ágoston szerint «tranquillitas ordinis», a rendes, korrekt, erőteljes élet? S úgy érzem, hogy nagyon könnyen lehetséges, hogy még nem haltak meg egészen; tehát, hogy még haldokolnak s agóniában vannak s a haldoklóknak úgy-e segítségükre kell lennünk? S úgy látom az anyaszentegyházat térdelni a sírok körül, meggyujtani gyertyáit, imádkozni, mintha egy nagy agóniát kisérne s könnyítene s mintha folyton átérezné szent Pál szavát: «atyámfiai, a test és vér az Isten országát nem birhatják, a rothatagság sem fogja birni a rothadatlanságot» (1. Kor. 15, 50.). Pedig a lelken még sok érzés lehet, ami test és vér, ami

tökéletlenség. Nagy tökéletesség ám az, hogy a lélek ne ragaszkodjék rendetlenül semmihez. Látjuk a szenteket, hogy itt a földön hogyan igazították el akaratukat nagy áldozatok árán, hogy Isten akaratjával megegyezzék s hogy ne ragaszkodjék semmihez, vigaszokhoz sem, sikerekhez sem. Ezen a nagy elhaláson át kell esnie a léleknek a másik világban; ezen a tisztuláson át kell mennie s azért érnek a tisztulásnak lángjai «az elme és lélek, az izek és velők eloszlásáig» (Zsid. 4, 12.). Elgondolom, hogy mily nagy lelki szárazsággal ölte ki sokszor Isten a szentek vigaszát, mily nagy depressziókkal tisztította meg tevékenységüket, mily kudarcokon vezette át őket, hogy megéreztesse velük, hogy semmik s tehetetlenek: így tesz Isten ott túl a lelkekkel s ezt nevezem a világias lélek haldoklásának!

b) E folyamatot megköveteli az Isten, mint végcél. Mindennek, ami van, feléje kell irányulnia; mindennek, ami mozog és él, beléje kell igazodnia; ami pedig nincs feléje irányítva, s ami nem tart feléje, az csikorog, őrlik, törik. Mindennek korrektnek, vagyis az ő szent akarata szerint valónak kell lennie s csak az állja meg a helyét,

ami ennek a szent akaratnak mértékeit tünteti föl magán. Gondolhatom hát, hogy mi minden oszlik s foszlik ott a lélekről, hogy mennyi csalódásból s látszatból ocsúdik ott föl, hogy mennyi érzékenykedés, kényesség, fegyelmezetlenség tudata jelentkezik ott túl, mely eddig aludt s tudatunkba nem lépett! A lelki gyarlóságok s a rendetlen önszeretetnek keserű s megszégyenítő tudatára ébredünk majd ott, ahol belátjuk majd igazán, hogy «mindenek a magukét keresik», hogy imáinkban is, ájtatosságainkban is, jócselekedeteinkben is inkább önmagunk vigaszát s a megelégedettség érzését kerestük. Ne keressük hát! Ez éles látásra s e korrekt akarásra ébresztenek minket a lelkek s a tisztító tűzből is hangzik a szózat: «Keressetek engem s élni fogtok» (Ámosz 4, 5.); engem, ne magatokat! Imáitokban is azt keressétek, hogy javuljatok, tisztuljatok, erősödjetek!

c) Ugyanekkor azonban kiverődik a lelken a sok mindenféle jó is, ami lappang benne. Van a lélekben sokféle jó, erényesség, érdem; vannak kegyelmi fokozatok s kincsek benne. Ezeket itt nem látni, de ott előtünnek s aszerint tért foglal a

krisztusi hasonlatosság is a lelken. A kegyelemben már nem növekedhetnek, de a kegyelemnek megfelelő érzetek kifakadnak bennük. Amely mértékben elhal a tökéletlenség, abban a mértékben csodálatos, intenziv szellemiség tölti el a lelket, mely fölfelé emeli s szomorúságok, depressziók, megrendülések s megtörődések közt is egyre kiséri. Haldoklik a lélekben a test és vér, de ugyanakkor erősen jelentkezik, ami szellem és élet. A lélek tehát ott túl olyan, mint a kitavaszodó természet; hideg van még, itt is, ott is hócsíkok fehérlenek a bokrok közt, csupasz még az erdő s a haraszt zörög még, de a rügyek már megmozdultak s már duzzad erőtől a természet. Némelyikben még nagyon hátra van az élet, némelyiken már fények jelentkeznek; vannak, kiken a szépség már bontogatja formáit, mások pedig már épen az Isten dicsőségének végső kinyilatkoztatását várják. Ó fölséges tavasz, páratlan kikészülés; a tavaszra nem jön ősz soha s a találkozást búcsuzás nem váltja föl soha! Azért a tavasz is s a kikészülés is soká tart. Isten szeme igazítja, Isten keze irányítja; Ő az eszményképe s a művésze!

A «másvilág» zárt kapui előtt.

1. Álljunk alázatos hittel *a «másvilág» zárt kapui elé;* sejthetünk sokat, de tüzetes fogalmunk nincs róla. Az isteni kinyilatkoztatás tanít rá, hogy van ott túl egy tisztuló s szenvedő világ is, — hogy van ott bensőséges, mély, lelki élet, melynek motívumát a szenvedés adja s hogy az az élet mérhetlenül lelkesebb, izzóbb, erőteljesebb, mint ez itt, hol a napsugár s a fájdalomtól való idegenkedés alkot és alakít.

a) Ezt elhiszem, sőt valamikép értem is. Értem, hogy jólétben s örömben a lélek sekélyebbé válik, elpuhul könnyen s elveszti a mélység érzetét, az alázatot. Érzékies vagy kevély lesz. Vannak tiszta, isteni örömök, de ezekben is könnyen elveszíthetjük nyomoruságunk érzetét. A fájdalom az érzékiség s a kevélység ellen is jó; az érzékiségen végigcikkázik, mint a láng a pókhálószálak közt; megtisztít s

ugyanakkor alázatra tanítja az embert. Mily alázatos a szenvedő; érzi gyöngeségét; mily alázatos betegágyán a haldokló; mily alázatos az ostorozott Krisztus, szinte összekuporodik. A szenvedés tehát az alázat szellemét leheli. Ez a szellem való a mennyország tornácába; ilyen tisztulás vezet a boldogságba! Ez alázatos, tisztuló lelkekért imádkozunk mi. Megszeretjük őket s megesik a szivünk rajtuk: «ave pia anima, sit tibi terra levis...» mondta már a latin! De kivált a kinyilatkoztatásban mily szép a Memento a megholtakért: «a megenyhülés, a világosság és béke hazáját» kívánja nekik. A tisztító tűz környéke mindig mélyen alázatos imára hangol; térdenállva imádkozunk alázatos, szenvedő testvéreinkért. Fölöttünk ellebbennek őrangyalaik, az ő arcukon is átszellemült alázat tükrözik! Ó szent, alázatos gyülekezet!

b) A tisztulásnak *szenvedésben* való eszközlése megfelel az isteni igazságosságnak is. Azt lehetne tán mondani, hogy a lelkek ott túl tulajdonképen a benső szeretet által tisztulnak. Mikor lefoszlik róluk testük vályogos háza s leesik szemeikről a szemfödő; mikor tiszta fény övezi őket,

akkor kigyullad szivükben a tisztuló szeretet. Ó bizonnyal ők szeretik Istent. Ha mi a földön szeretjük Istent, mennyivel inkább most ők. Minek tehát a szenvedés? Bizonyára enélkül is lehetne tisztulnunk; de a fölséges isteni igazságosság kielégítésére, a lelki szépség föltüntetésére, a lelki élet kimélyesztésére, az isteni szeretet szenvedélyességének fokozására, Isten a szenvedést rótta ránk. A lélektől is bűnért szenvedő szeretetet kivánt az Úr. Szenvedje Jézussal a bűn ideiglenes büntetését. Ezt a jótéteményt meghagyta nekünk azért is, hogy könnyelműek s felületesek ne legyünk, hanem bensőségesek és mélyek. A nagysilű engesztelő szeretet miatt van a tisztító tűz.

c) Mi mindnyájan a purgatórium ösvényén járunk; amennyiben szenvedve, megtagadva magunkat tisztítjuk lelkünket. Fogadjuk az erre való készséget s vágyat a purgatórium lelkeinek ajándékául. A lelkiség öntudatossága ezzel halad! Annál inkább lélek valaki, minél tisztább kíván lenni! Amplius lava me!

d) S mivel minél inkább lélek, annál közelebb áll az Úrhoz, ne csodálkozzunk azon sem, hogy annál hevesebb, izzóbb s

emésztőbb az engesztelés vágya és kínja; hiszen az Úr magáról mondja, hogy «emésztő tűz», mely «elemészt minden bűnt». «Collabit filios Levi». Nem hiszek annak, aki mondja: szeretem az Istent, de szenvedni nem akarok érte. A hit szenvedni akar itt a földön már csak azért is, mert itt érdemszerző az engesztelő szenvedés s közvetlenül szeretetből fakad.

e) Az Istenszeretet rávesz minket arra, hogy szenvedjünk s tegyünk minél többet megholtjainkért s kivált a szentmisét s a búcsukat ajánljuk föl értük.

II. *a)* Megszeretjük lelkünket, igaz szeretettel. Az önhittség s kényesség elpuhít s beleringat sok hamis nézetbe, helytelen, hiú életbe, elbizzuk magunkat, hogy szeretjük az Istent, sőt buzgóknak látszunk. Elfelejtjük, hogy mily kevéssé fejlett ki bennünk az ellenkezés a rosszal szemben s mily nagy a hamis szeretet önmagunk s a hálátlan hidegség Isten iránt s mennyire vagyunk a krisztusi szeretet viszonzásától. Aki ezt elgondolja, az megérti, hogy mi szerepe van a tisztító tűznek; az megérti, hogy ép az a tűz, az a kín biztosít, hogy üdvözülni fogunk; mert Isten gondoskodott róla, hogy az ily tökéletlen teremté-

sek is végtelen boldogságra jussanak, de föleszmélve s kiábrándulva a «tűz által». Mily alázat leng a tisztító tűz felől! A lelkek érzik, hogy mit érdemelnek; a tisztító tűz telítve van fölséges alázattal.

b) De ugyanebből a meggyőződésből fakad az őszinte buzgalom, mert hiszen a tisztító tűz lángjainál fölismerjük lanyhaságunkat, kényességünket, hanyagságunkat! Észrevesszük, hogy ájtatosságainkban menynyi a megszokás s a formalitás. Mily buzgóknak kellene lennünk gyónásainkban, penitenciáinkban, szent áldozásainkban! Mily tisztaságra törnénk, ha a szívtisztaság kötelmét Isten a tisztító tűz lángjaival ébresztené öntudatunkra! Ime a tisztító tűzben szenvedő lelkekért fölajánlott búcsuink. Áhitatunk pszichológiája szeretetre, buzgóságra, tisztaságra, alázatra figyelmeztet; szeretetre az egyház, a lelkek s az önmegtagadás iránt. Ki nyer hát többet, mikor értük imádkozunk? Mi vagy ők? Ők büntetés-elengedést, mi bűn- és büntetésbocsánatot, kegyelmet, buzgalmat s erényt. Gondolom, hogy mi nyerünk ezzel is többet.

A pokol s a tisztító tűz.

A modern ember könnyen botránkozik a két tűzön, mellyel Isten a maga fölségét s szentségét megvilágítja, *a pokol s a tisztítóhely* tüzén. Bizonyára ez a tűz nem a fa vagy kőszén elégési folyamata, de valamelyes fizikai ható, mely tűzféle.

a) Nem szabad az önszeretet s a szubjektiv fölfogás és érzés lágy, meleg szuggesztióira hallgatnunk, mikor a végtelen erkölcsi tökély rendjéről van szó. Az ember elfelejti, hogy teremtmény és szolga s kényes úri gyermeknek tartja magát; elfelejti, hogy Isten az abszolut végcél s minden érte van; félreérti az örök szeretet akcentusait s az isteni irgalmat, mely szintén csak a tökéletességet szolgálja. Egyoldalúan, érzelmei szerint itél, melyek csupa lágyság s erőtlenség s nem gondolja meg, hogy a szépségnek telítve kell lennie erővel. A hársfa nemcsak illat, ha-

nem keménység is; a tölgy nemcsak lombkoszorú, de fejszével dacoló hatalom is; a fenyő nemcsak olaj, de árbóc is; az oroszlán nemcsak puha szőr, de szaggató fog és karom is; a levegő nemcsak zefir, hanem vihar is; a tenger nemcsak kagylókat öblöget, de elsöpör continenseket is. Ő az Úr... a nagy Úr; Ő az erő s szépsége nem egyéb mint az erőnek virága. Kemény a hit a pokol tüzéről, de lelket erősít és szépít.

b) Az Isten a teremtő, alakító, remeklő elv; szeretetből dolgozik, de minden műve az örök bölcseség kisugárzása. Tökéletesnek kell lennie a maga módja szerint a nagy világnak, de tökéletesnek az erkölcsi világnak is. Sőt ami ott tökéletlen, az itt pótlékát s kiegészítését nyeri. A léleknek tehát vissza kell tükröznie az isteni szentség s fölség szeplőtelenségét. Minden lélek visszfénye lesz a szentségnek, mely Istenből árad; minden léleknek vissza kell térnie az Úrhoz teljes odaadással... vissza az állításba minden tagadás nélkül; vissza a szentségbe minden hiány nélkül! — Mily ártatlannak kell tehát a léleknek lennie, hogy Istent visszasugározza! Mily simának e tükörnek folt és sávok nélkül; mily

tökéletesen összehangoltnak; mily teljesen átszellemültnek, fénytől átjártnak. A szívnek minden érzelme, mely nincs összhangban az Isten iránt való szeretettel, ott tisztul; a lélek ragaszkodásai, melyek lehűtik a teremtményekhez való vonzalommal az Isten szeretetét, — a hajlamok, melyek nem egészen őszinték és tiszták, bár a szív legtitkosabb redőiben rejtőzzenek, — a leglágyabb ellenkezések, a leggyöngébb ellenszegülések, minden, ami a cél föltétlen érvényesülésével, a lét alfájával s az uralom omegájával ellenkezik, — minden kivettetik. Ó örök világosság, mely áthatsz mindenen, mint a sötét sugarak, — ó villamos áram, mely átfutsz a testen s nincs akadályod, világosítsatok föl, hogy szent az Isten. Irgalmazz nekem!

c) Érthetjük-e már az Isten igazságának két cherubját, melyet az égi paradicsom elé állított? Mindkét tűzlángból hallom a szózatot: vesd le saruidat! Tisztulj! Tűz által is. Örök tűz s ideiglenes tűz által érvényesül a Végtelen uralma s kikerülhetlen akarata. Az Isten a valóság, az igazság, a szentség; ami van, ami erő, szépség, erény, tökély van, az az övé; ami nincs, ami tagadás, ami ellenkezik vele, az

meg nem áll előtte. Már most gondoljuk el, mennyi bűnünk van ebben a világításban s mily érdemesek vagyunk a büntetésre! Csak az erényes, erős élet segít rajtunk.

A tisztító tűz a kereszténység régi hite.

a) A kereszténységnek mindig komoly fölfogása volt az életről; tudta, hogy a lélek nem mulandó, hanem örök, hogy tehát az ő sorsáról az Isten országának s az örökkévalóságnak távlataiba állva lehet csak helyes ítéletünk. Hitte, hogy «per multas tribulationes oportet nos introire», de hogy a lélek azt bírja, azt győzi, ép mert lélek s mert temperamentuma az örök élet. Ugyanily komolyan fogta föl a lélek boldogulásának legnagyobb akadályát, a bűnt, mely ellen küzdeni kell vérontásig és halálig s melybe ha beleestünk, el kell viselnünk mindent, hogy kiszabaduljunk belőle. Ez a két kemény s komoly vonás jellemzi a kereszténység arcát: szeretni a lélek örök életét s mindent odaadni s mindent elviselni érte. Már most azok, kik a keresztviselést s a küzdelmet a lélekért itt a földön kötelességüknek nézték, azok nem

számítottak rá, hogy a fájdalmat s a rosszat a túlvilágon egészen elkerülik; hitték, hogy a bűn öröksége a baj itt is, ott is. Ezt a hitet az Isten fölségének s szentségének s a bűn nagyságának érzete állította a világba. Szent és fölséges hit, veleszületett, benne lappangó epikával! E hittel állta meg az őskereszténység a martiriumot; ezzel rótta le a kánoni penitenciák hosszú éveit; e hit kiérezte, hogy a lelket a túlvilágba is az áldozat s a bűnhődés árnyéka kiséri. Ezt az árnyékot a lelkek is vetik. — Ez érzések következetességébe mélyedve tekintünk vissza a távoli multba s nem kételkedünk, hogy az ősegyház ezt mind hitte, hogy ez volt hitének érzelme; ez érzéseken nem változtat idő; nem, hiszen mi is így érzünk 2000 év után. A mi kereszténységünk sem nélkülözheti a penitenciális vonást, de hajlamot mutat, hogy a lélek adósságát a felebaráti szeretet műveiben dolgozza le. Ez csak más kiadása a lelken s a bűntől való szabaduláson aggódó gondnak. Gondunk ez nekünk is s azért dolgozunk, tűrünk, áldozunk!

b) Az egyház atmoszférája kezdet óta e gonddal volt telítve, hogy ne veszítsük

el a lelket s azzal a szenvedéllyel, hogy tisztítsuk azt tőlünk telhetőleg; de ezek az érzések nem voltak kezdet óta biztos tanokban formulázva. A tisztító tűz hite is kezdetben érzés és gyakorlat volt; jóllehet a kinyilatkoztatásban ez a tan benfoglaltatott. Érezték, hogy az elhunytakra is még nagy föladatok várnak s azért aggódtak s imádkoztak értük. Alexandriai Kelemen szerint: bűnbánatra s tisztulásra annyira van szükségünk, hogy vagy itt, vagy ott át kell esnünk rajta. Szent Ciprián emlegeti, hogy vannak, kik egyszerre tisztulnak meg a vértanúságban; de vannak, kik hosszan s lassan tisztulnak meg bűneiktől a tűzben; vannak, kik egyszerre veszik a hit s az erény jutalmát, mialatt mások tömlöcbe vettetnek, míg meg nem fizetik adósságukat az utolsó fillérig s mikor így hittek, ugyanakkor imádkoztak is, segíteni akartak a foglyokon, fölajánlták kincseiket e bűnhődő adósokért, imádkoztak s engeszteltek. Jól tették; hitük érzése vezette őket s a sok lehetőség közül, melyet az ember elgondolhat az elköltözöttek állapotáról, megragadták azt, mely annyi motivumát rejti magában a lélekelváltozásnak, az Isten szentsége s az em-

ber gyarlósága közt tátongó űr áthidalásának, no meg a földön járó s a holtakat el nem felejtő szeretet kiváltásának. A lélek túlvilági sorsának elgondolása nagylelkűvé tette őket s szenvedni is készek voltak, mert hittek s szerettek. Úgy-e e részben nem változott el sem hit, sem szeretet; mi is így érzünk s így teszünk!

c) Ez a hit azért régi és új, mert annyira nekünk való; nem sötét és passziv pesszimizmus, hanem bizó s rugalmas lelkület. Meg vagyunk győződve, hogy a léleknek kegyelemre, szentségre, jóságra nagy fölvevő képessége van s hogy a tisztulás a túlvilágon is a sorsa. Hisszük, hogy a bűnösök megszentelődnek, hogy a csunyák megszépülnek, hogy az Isten hódító s átjáró hatalom itt is, ott is. Itt a földön természetesen megtörténik a nagy választás Isten s világ közt, kegyelem és bűn közt; de azért a lelkek befejezetlenek s az a befejezetlenség túlvilági elváltozásokra utal. Itt a lelkek a durván s nagyjában faragott szobrok stádiumában vannak; ott túl vár rájuk a finomodás s az átszellemülés hosszú munkája. De e munkájukban is segíthetjük őket; a szentek közössége a boldogulás hosszú

vonalán mindenütt a munkás és segítő szeretetnek közössége. Nemcsak a világ fejlődésében emelkednek föl a korszakok egymás vállain, hanem a boldogulás legmagasabb szférájáig is érvényesül a segítő szeretet; oda is egymás vállain érünk, egymást emeljük, egymást segítjük a dicsőségbe is. Istenem, mily hosszú sorok, mily csodálatos kapcsolatok! Föl, föl, a legmagasabb égbe, de mindig kezet fogva, mindig szeretetben, más lelkekkel összefogódzva, ahogy azt Fra Angelico megfestette!

Regem, cui omnia vivunt, venite adoremus!

a) Azt a nagy, azt az igazi királyt, azt a fölényes hatalmat, mely halált nem ismer, jöjjetek imádjuk. Hozzá futamodunk, hogy neki hódoljunk. Aki ugyanis e hatalmat fölismeri s ahhoz hiven ragaszkodik, az hasonlóképen halált nem ismer. E nagyhatalom alá tartozik a mi Istent ismerő, Isten felé vágyó lelkünk. Isten és halhatatlanság úgy függnek össze, mint Isten és az ő vetülete, a lélek. Ó mily hatalom ez elgörbülő koronák, elfakult koronázási palástok, hervadó nemzetek fölött el; mily magasan s impozánsan áll s mily tavaszi üdeségben! Mily lágy s vigasztaló vonzalmat gyakorol a halottak estéjének homályában. Szemünkbe néz, mintha mondaná: nem ismersz, nem érted meg önmagadat? Ilyen király, ily nagyhatalom kell futamodó lelkednek! Sírok közt botorkálsz, pislogó mécseket gyujtasz, jól van, jól; de kedé-

lyed e megnyugtatása után jöjj felém: «altiora canamus»!

b) Az örök élet e nagy hatalmának kezei közé kerülnek a lelkek. A halálban megérinti őket s levetkőzik gubójukat és kibontják szárnyukat. Maguk is fölényesen nagyok lesznek. A halál portáján áthaladva a térből ki, egy új világba lépnek. Előbb az érzéki lét apró látszögei szerint voltak beállítva a mindenségbe; most a látószög oldalai szétlebbentek, szög már nincs, hanem a fény s a lét és a mindenség oceánja ömlik beléjük. Mi egy ilyen lélekkel szemben a király a maga trónján, Ráfael a maga Madonnái előtt, Michelangelo a maga Mózesének lábainál? Új, hatalmas, nagy világ! Mi a tojás a belőle kibújt s a napsugárba merült sasfiókkal szemben, mely az égen úszik? Mi a szerény, alaktalan magocska a belőle kinőtt, szinpompás virággal szemben?

c) S mily benyomásokon ment az a lélek keresztül, melyen egy ily új mindenség tükrözött? Mily benyomásokat vett, midőn az élet és a rendeltetés erkölcsi fölsége, a szabad akarat nagy felelőségével renditette meg öntudatát? Midőn a szentség s a tökély itélőszéke elé lépett,

hogy Krisztus szemébe nézzen s arcáról leolvassa a tetszés vagy nemtetszés örök ítéletét? Ah mily komoly, nagy lelkek ezek! Hogy kivedlettek a földi érzés és fejletlenség báb- és álcaszerűségéből! De ami őket mindenekelőtt jellemzi, az az örök üdvösség és az örök boldogság mélységes érzete és az örök béke és az örök hála kifejezése arcukon. A lelkek, kik kegyelem állapotában halnak meg, az örök boldogság, a célbaérés győzelmes öntudatával teljesek: immortalitate pleni; átharsog rajtuk a végleges diadalnak néma éneke. Az egész föld öröme és szenvedélye, szerelme és élvezete csak a novemberi éjnek ködfoszlánya az élet s az öröm ez elragadtatásával szemben. Ezek alapjában mind exstatikus lelkek. A végtelen boldogság énekének húrjai már föl vannak hangolva bennük; várják a szerető jegyesnek, az Istennek kezét, hogy közéjük nyuljon.

d) De az Isten késik; az ének még néma; tudják ők jól, hogy miért. Érzik tökéletlenségüket s bűneik és gyarlóságaiknak nagy adósságát. Halálos bűn nélkül is egy gyönge, gyarló, bűnös élet elégtétele nyomja őket. S ők eleget akarnak tenni. Nem, hogy készteti őket az Isten igazsá-

gossága, nem; ők maguk égnek a vágytól, hogy eleget tegyenek, hogy lelkükről a foltot, az árnyat letörüljék, hogy szivük nagy, nagy fájdalmát oltsák s a sokszor megvetett, ignorált és gyávaságukban meg nem követett Istent megengeszteljék. Mert hiszen ép e lelki nagyságban és fölényben s az élet erkölcsi fö'adatainak átérzésében járja át őket és zúzza össze őket tökéletlenségük öntudata. Ó hogyan adjunk elégtételt neked, neked imádott, isteni szépség, melyet ignoráltunk s annyiszor megvetettünk? Hogyan törüljük le e szomorú öntudat árnyát lelkünkről? Mit tegyünk? Hah, tenni, tenni itt már különbet nem lehet, mint a legnagyobbat, amit a szeretet tehet: a szenvedés tüzében valamikép megsemmisülni és a lángon keresztül az imádott jegyes karjaiba megtisztulva repülni kívánnak! Az exstatikus szeretet meg akar semmisülni foltjaiban, salakjában, hogy megdicsőülten s szerelemittasan nézzen az örök szeretet szemébe. Van itt tűz, van itt ekstasis, van itt vulkanikus szenvedély az istenülni kivánó lelkekben. Szeretetet és áldozatot lehelnek. Azért nagylelkű és és epedő vággyal rohannak e szenvedés lángjaiba!

e) S mit teszünk mi, kik e «divina comoedia» szemlélői vagyunk és kik bennük testvéreinket tiszteljük és szeretjük? Amily mohó vággyal akarnak szenvedni, hogy Istennek elégtételt nyujtsanak, ép oly mohón kivánják, hogy az elégtételt értük mi is Istennek bemutassuk, hogy szenvedéseinkkel, bőjtjeinkkel, imáinkkal segítségükre siessünk. Igen, segítsük őket! Lábainknál a virágok, a jócselekedetek, melyekből koszorút köthetünk nekik. Hatalmunkban áll levenni fejükről a gyászfátyolt és levonni lantjukról a szemfödőt. Testvéri kézzel elsimíthatjuk arcukról a szent szomorúságot és fölajánlhatjuk nekik a vígság olaját. Hozzuk hát elő a liliomos jegyesi öltönyt, kenjük föl fejüket olajjal, koszorúzzuk meg őket, mirtuszt a hajukba, pálmát a kezükbe s zörgessünk a mennyország kapuin; megnyilnak nekik. Egy lelkes tekintet az örök hazába, egy mély lélegzés az örök tavasz lehelletéből, az megoldja némaságukat s ők rázendítenek az örök ifjúság és az isteni élet énekére! — Szent tehát és üdvös cselekedet a holtakért imádkozni, hogy megszabaduljanak bűneiktől.

Rex, cui omnia vivunt.

a) Azt úgy érezzük, hogy annak a Deus-Rex hatalmának gátat nem vet sem világ, sem halál, s hogy az érvényesíti erejét a halálon túl is. Abban a világban is, ott «in inferis» is, ő tesz, ő dolgozik. Mint ahogy a bányász «in inferis» robbant és zúz s kőből fejt ki aranyat s drága ércet: úgy az Úr is fejt és tör, dolgozik «*tunsione plurima*». Dolgozik tűzzel is. A salakot kiveszi a lelkekből; lepereg az az érzések hevében. Ahogy a kohókban nagy hőt fejlesztenek ki vegyi úton azáltal, hogy fölszabadítanak elemeket s kombinálnak energiákat; úgy történik az itt is; mennyi konfliktus támad a léleknek boldogság utáni szomja s renyhe földiessége közt; mennyi ütközés a szépség vágya s az érzéketlenség tunyasága közt! Itt lobban a lélek; itt gyulad ki; itt vannak fájdalmak s fölszabadult vágyainak kitörései s ez

izzó lélekchaosz fölött jár az Isten lelke, az alakító hatalom!

b) Az a Deus-Rex ott túl is, ott messze is vonzó, vezető hatalom; ott messze, ahová a csillagok gravitációja el nem ér. Ő ott is vezet, abban a fölséges, idegen világban, amerre a lelkek húznak. Hegyek és szakadékok közt úttalan utakon járnak; vidéken, mely csupa eső és köd s ha ki is derül egy kicsit, akkor is úgy fest, mint egy kisírt arc. Ha oszlik is a felhő s kibujnak a szép formák, mindjárt lomha ködök borulnak rájuk; ha ki is dugja fejét itt-ott egy magaslat, mindjárt eltakarja azt a fázós, örömtelen unalom; rongy és szegénység mindenütt. Itt húznak a lelkek hazafelé; itt az idegenségben! Az a sok szakadék az érzéseikben van; az az idegenség a ki nem elégített öntudat; de mennek, mennek; a Deus-Rex vezet s az jól vezet rossz úton is!

c) A Deus-Rex csupa szellem és élet s így az érzések egyre finomabb s lelkibb magaslataira emel, úgy tesz, mint a napsugár a piszkos mocsarak vizével; átlátszó, kéklő párakká emeli az égre. A lelkek még messze lehetnek az átlátszóságtól; talán még csak kezdetén állnak az elvál-

tozások világának s az Istentávolság fájdalmaival vannak tele. Az örök világosság még csak pitymallik; ők már nem hisznek, de még nem látnak igazán. Abban a más világban vannak, de még csak a szélén; ott, ahol a Hochland még csak fodrokat öltött s vigasztalan törmelék s morénák közt laknak. Emelkedett már a világuk, hogyne, a test terhét már levetették, de a lélek még tele van depresszióval, a ki nem elégített vágyak nyomásával. De az Isten emeli őket, egyre magasabbra, egyre föl az éteri világba; ő az az erő, «suscitans de terra ínopem», fölemeli a szegény, emberi lelket, föl magához, föl az örök világosságba. Nagy erő, de nagy, hosszú munka is! Úgy elnézem lélekben ez isteni nagy munkát s emelkedem tőle magam is.

«Rex tremendae majestatis.»

a) Minő mécsest gyujtsunk magunknak, mikor a túlvilág ismeretlen mélyeibe indulunk? Fölkinálkozik először is a «rettenetes Fölség» gondolata. Nagy fölség az Úr; szent és imádandó fölség; Ő az Úr s kezeiből ki nem menekülünk; de lehet ezt az ő fölségét úgy is elgondolnunk, hogy tévhit és babona és átok lesz belőle, melytől elvész bizalom és életkedv, kezdeményezés és vállalkozás. Félelmünk tőle babonás és végzetes lehet, melybe beleütközünk aztán lépten-nyomon s olyan beteges lehet majd a kedélyünk, hogy föld és tenger, levegő és égbolt, sötétség s világosság, zaj és csend, mindez csak félelmet inspirál; álmainkat is megzavarhatják rémképek s látomások, gyötrelmek s kínok képzetei. Szenvedéseinket is az istenátkozta ember sorsának vehetjük, melyből nem látunk szabadulást. Istentiszteletünk is csupa félelem

s rettegés lehet; imáinkat fogvacogva végezhetjük; áldozatainkat remegő kézzel hozhatjuk; sötét világnézet éjszakája vehet körül; lehangoltság s dugába dőlt reménységek fájdalma tölthetik ki lelkünket. — Ah Uram, ilyen király vagy-e te ott túl s ily sötét ország-e a te királyságod?! Tudom, hogy nem vagy ilyen s országodban a sötétség nem nyeli el a világosságot s a rútság nem torzítja el a szépséget. A mi hitünk nem rettenetes, hanem biztató. Komoly fölség a mi Urunk s nagy és föltétlenül megoldandó föladat az élet; de az Isten szeret mindent, ami van s nem gyülöl semmit abból, amit alkotott s mindenütt s mindenben a hozzá törekvő életet fejleszti s azt le nem töri. Mily biztató az egyház imája, melyet a haldoklók ágyánál végez: «Ismerd föl, Uram, teremtményedet; mert te alkottad őt s nem más, idegen isten... Mutasd meg neki arcodat s vigasztald meg őt s felejtsd el régi bűneit... Mert jóllehet vétkezett, de az Atyát, a Fiút s Szentlelket nem tagadta meg, hanem hitte s kereste s az Istent, ki mindent alkotott, imádta». Ez a lelkek Istene s én így imádkozom hozzá!

b) Fölkinálkozik a rettenetes birónak

gondolata s felelősségünk szembe állít a szentséggel s tökéletességgel s számon kéri lelkünk minden moccanását. Mi lesz akkor velünk, kik a tökéletességtől ugyancsak messze estünk? Nem tagadhatom meg az eszményeket, rám erőszakolják magukat; de ugyanakkor folyton tapasztalom, hogy életemen végig kompromittálom azokat. Ebből is sötét felhő lehet, a szükséges rossznak s uralmának babonája. Ezt érezték a régiek, mikor fölpanaszolták: «nyakunkra ültettetek egy örökkévaló urat, akitől éjjel-nappal rettegünk; ki nem félne ugyanis egy mindent előrelátó, mindent észrevevő, mindent vizsgáló, kíváncsi Istentől?»* Ezzel szemben áll a «Deus Salvator»; Isten, aki segít s gondunkat viseli s könyörül és üdvözít. Mint szentség, fölség s tökéletesség világít nekünk; bevilágít lelkünkbe, nem, hogy a kétségbeesés éjjét borítsa ránk, hanem vezető fényünk, éltető ele-

* Itaque imposuistis cervicibus nostris sempiternum dominum, quem dies et noctes timeremus; quis enim non timeat omnia providentem et cogitantem et animadvertentem et omnia ad se pertinere putantem, curiosum et plenum negotii Deum? (Cicero, De natura deorum. 1, 20.)

münk akar lenni. Beleoltja az ideálok ismeretét s tiszteletét lelkünkbe, hogy folyton sarkaljon; az ideálok behatásától ugyanis indul, lendül a lelkünk, hogy fejlődés s folytonos gyakorlat által legyen jobbá. Bűneinkből is a jobbat megsóhajtó penitencia által emel ki minket s biztat, hogy ne higyjünk a rossznak végzetében s infekcióiban, melyektől tönkre megy egyéniségünk. — Úgy nézek át a túlvilág fejlődő s tisztuló lelkeire, mint kik a fejlődés Istenének kezei alatt állnak s élnek ott is. Ők jóakaratban haltak meg s tudom, hogy Isten azt össze nem töri. Az üdvözítő Istenhez imádkozunk minden halálos ágynál: «Proficiscere anima christiana de hoc mundo... hodie sit in pace locus tuus et habitatio tua in sancta Sion»; menj bizvást át keresztény lélek; találd meg helyedet az Isten békéjében s legyen boldogságod hazája az Isten országa.

c) Fölkinálkozik a nagy, szigorú úrnak, a «homo austerus»-nak (Luc. 19, 22.), gondolata, aki nem enged a jussából s aki számon kér tehetséget s munkát s arat ott, ahol nem vetett s vesz onnan, ahová semmit sem tett s miután oly nagy az embernek jóra való restsége s oly kevés a buz-

galma, megfagyhat ereinkben a vér, ha számonkérésére s ítéletére gondolunk. S ezt a beismerést én cseppet sem akarom gyöngíteni, sőt erősítgetem s nyomósítom s buzgalmam élesztésére használom; de ha választásomra biznák, hogy valakinek kezébe tegyem le édes elhunytjaim sorsát, bizony csak őt, a «szigorú» urat választanám s lelkeimet rája biznám. Jobb nekik az az úr. Elhagyták a világot, a kemény, fösvény, hűtlen, kegyetlen, gúnyos, irígy, bosszús urat s elmentek a nagy, a szigorú, tervei kivitelében hatalmas s szándékaiban kegyes úrhoz. Jó helyen vannak; most hozzászegődnek föltétlenül; most belátják, hogy «non est Deus praeter Dominum», nincs más úr, nincs különb úr nálánál.

A tisztító tűz lelkeiről.

A sirhant virágain játszik a napsugár, fönnt az ágon madár énekel, a mezők jókedve elkacag a sírok fölött, de a hit komoly s a síron túl fölséges világot láttat, a lelkek világát. Komoly világ, a halhatatlanság és örökkévalóság, a szépség és szentség s az erkölcsi tisztaság stilusában! Milyenek azok a tisztuló lelkek?

a) Mi még nem tekintettünk oly szembe, mely az örökkévalóságot szemléli és nem ismerünk lelket, mely átéli a halhatatlanság öntudatát. Igaz és mély értelmű az a szó, hogy «más világ». Mi földön járunk, míg a tisztuló lelkek lábai alatt nincs talaj. Időben és térben élünk; ők is időben élnek, de a halhatatlanság érzetében nincs végük; fáradságot, gyöngeséget, elhalást nem szenvednek; a korlátokból kiemelkedve az örökkévalóság benyomásai alatt állnak. A legmélyebb kérdések előttük meg

vannak oldva; a legmélyebb filozófia s a legmagasabb theologia problémáin túl vannak. Más fényben és légben, más világban élnek. — Milyen ezzel szemben a mi életünk? valóságos álcák vagyunk; begubózva függünk a lét szálán; tompán és renyhén érzünk, valami elmosódott fény hat el elborult lelkünkbe; várjuk, mikor lesz már több világosság!

b) Föllép ott a túlvilágon maga pompájában a végtelen szentség, mint fény, mely vakít, mint szépség, mely minden fogalmat meghalad, mint nagyság, melynek méretein a gondolat kifárad. Szemben állnak a lelkek az Istennel, mint a lét oceánjával, mint emésztő tűzzel, melytől világok zsugorodnak s lehelletétől hamuvá válnak. Ez a végtelen Isten veti latba a fejletlen lélek súlyát, de Krisztus vérét s a kegyelem zománcát látván rajta, kegyelmez neki, bár a tökéletlenséget tűzzel veszi ki belőle. Az Isten megnyitja a lélek szemét, hogy lássa saját alaktalanságát, csúfságát, nyomott, alacsony lelkületét; e szemlélettől lesz igazán alázatossá és bűnbánóvá. Mint a művészek körébe tévedt palatáblás gyermek szegényesen áll a perspektivának s a szinek harmóniájának titkaival szemben:

úgy áll ügyefogyottan az elköltözött lélek Istennel szemben. Izleli nyerseségét s érzéketlenségét a természetfölötti világban; ki nem forrt gondolata mindmegannyi bütyök rajta; szenvedélyei durvák, érzelmei faragatlanok; szatócs-, kofa-stilus, királyi koncepciókhoz nem szokott; kicsinyes, töpörödött. Érzi, hogy az Isten távol van tőle és a szeretet húrjai meg vannak eresztve; alacsony, keskeny homlokán nincs meg az áhitat kenete.

c) A túlvilág fölséges atmoszférájában érzi át a lélek az erkölcsi tisztaság nagy kötelességét s elmaradottsága, mint nagy szomorúság verődik ki arcán. Mit csináljon? Mindenre kész volna, hogy mulasztását jóvá tegye. Itt ismeri föl, hogy szenvedés által közelítheti meg Istent és törülheti le foltjait és azért ez isteni célok öntudatában, a boldogság vágyától üzetve, szivesen megy a szenvedés tüzébe! Szenved a végleg boldogulni s tisztulni akaró lélek szenvedélyével s áldozatkészségével. Szenved mohón, szenved lelkesen, mert ki akar irtani mindent, ami rossz; ki akar égetni minden foltot, szennyet, hogy az Isten szeme ne akadjon föl rajta. Pedig az Isten élesen lát, lát a lélek fenekére.

Ha az ember gondolatai szerint való átalakuláshoz annyi kín, annyi tűz és a könynyeknek annyi választó vize kell: mennyi kell az Isten gondolatai szerint való átalakuláshoz! Ők már értik a keresztény tökéletesség jelszavát; törd meg magad s az elegettevő Krisztussal tudnak tűrni és szenvedni.

A tisztító tűzben élő lelkek pszichológiája.

a) Öntudatára ébrednek örök rendeltetésüknek; az örökkévalóság súlya, a «pondus aeternitatis» nehezedik a lélekre s kiváltja legmélyebb és leghatalmasabb energiáit, mindenekelőtt a halhatatlanság és az örök élet öntudatát. Ez öntudat, mint új tavasz hajnalhasadása örvények fölött! S bár erőteljes s győzelmes érzettel jár, de jár egyszersmind mélységes, hasító fájdalommal a világias, földies érzés, az elbabrált idő és az örök hivatás szégyenletes s nyomorult ignorálása fölött. Mily értékeket hordoztam, mily erőket rejtettem magamban s mily bambán s bután éltem! Ó föld, te szomorú csillag, az ignorált halhatatlanság s a félreértett örökkévalóság szemfödője borul rád! Te előkelő idegenek úszó szigete, kik érzik, hogy idegenek, de előkelőségükre rongyaikban nem ismernek. Föld, föld, hogy néznek rád a lelkek, me-

lyek hajdan rajtad tipegtek; fejletlenségük tojáshéjaival vagy tele, mint a kotlós tyúk fészke! A léleknek ez ébredés keserves. Vajudása ez neki. Az örök élet szülési fájdalma járja át. Itt vagyok hát az örök élet révpartján — mondja a villámszerű öntudat — itt vagyok, tisztára Isten kegyelméből! És fölharsog benne a boldogság imája: Deo gratias! Itt állok az örökkévalóság magaslatán — rebegi ájuldozva — és látom a férgek kavargó örvényeit lennt a földi élet homokjában; emberek világa; én is ott vergődtem. Ah, mily élet az, mily élet az, melyen az örökkévalóság érzete át nem tör; mily szerencsétlen öntudatlanság, melyre a világias élet korlátoltsága ráül, mint lávakéreg az olajfás berekre! Most látok, a végtelenség tornácaiban kitágult kilátásom; az Isten hegyein állok s a végtelen öröm s erő élete leng felém. Deus meus et omnia! mondom; szerafikus szent leszek e hegyeken én is, megtanulok szeretni és Istenben végtelen boldogságot élvezni. De hozzátok is van szavam — mondja az elköltözött nekünk — ébredjetek, míg éltek: Föl, föl, e hegyre lelkek; csapjon meg a másvilág szenteket és hősöket nevelő oceános lehellete; hoz-

zátok öntudatotokra, hogy kik vagytok ti, ti, a mulandóság álruhájában járó örökkévalóságok! Ah, édes elköltözött, juttasd ez érzést nekem, megdicsőült barátságunk és összetartozandóságunk zálogául! Emelj magadhoz; nézz reám, hogy megnyiljék az én szemem is!

b) Öntudatára ébrednek a lelki világ és a lelki élet nagy stilusának. Ah, az a stilizátlan, kontár, földi élet, telve léhasággal és falusi pletykával! Mint aki romok közt nevelkedik és vályogos házak alacsony mestergerendái alatt görnyed, ha egyszerre remek dómok ivei alá kerül, hol a kő kicsipkézve s ágba és lombba átvarázsolva a megkövült őserdő igézetét leheli lelkébe, bizonyára hódolatos elismeréssel és lelkesen szemléli a szellem nagy stilusát: úgy az Isten kegyelmében elhalt hivek lelkei a közönséges, lapos, életből kibujdosva, a túlvilág nagy méreteit szinte el nem birják. Ah, mily kicsinyek voltunk, mondják, mint a szakajtóba lefogott csirkék sipogtunk, tipegtünk és nézzétek, mily sasszárnyalásra való erő és lendület volt lefogva bennünk. Kár, kár érted, elhanyagolt, isteni élet! Kár, kár érted, te elfogult, önmagad ismeretére nem ébredt

lélek! Félre a deszkafalakkal, félre a gondatlanság gyermekszobáival; halljad az apostolt: «isteni nemzedék vagytok» és szent Jánost: semen Dei, Isten nemzedéke lesz belőletek. Ó fejlesszétek ki magatokban az isteni életet; fogadjátok meg a nagy stilt, Krisztus követését!

c) Azután megcsendülnek lelkükben az elhanyagolt, a félreértett, a megvetett Istennek panaszai; megszólalnak a Szentlélek szemrehányásai. Ha a földre vetik szemüket, hangos lesz a teremtés remekműve, mely telítve van az Isten szeretetével s epedő költészetével; hangos lesz s zúgó orchesterré válik a megváltás s megszentelés bűvös, szédítő, kegyelmi világa. Ah, szegény, szegény, vak, süketnéma lelkem, Isten kórházának dédelgetett betegje! Természetes, mint beteg, mint rekonvalescens jártál te az Isten csodái közt. Ezek környékeztek és nem hallgattál himnuszaikra s nem vetettél ügyet az örök szépség és szeretet pihegésére; hideg voltál s ah, hacsak az lettél volna, de hálátlan, kegyetlen, barbár voltál. No, de az édes, lágy s erős, örök szeretet mégis ide emelt és álmomból az örök élet csókjával ébresztett föl. Szemembe nézett s én az övébe

s láttam, amitől szinte megsemmisültem, láttam a szemrehányó fájdalom kifejezését az Isten arcán! Ah, ez nekem szólt. Ó finom, érzékeny, lelki Lélek, szent, szent, megszomorított Lélek, árnyékodba borulok, a te nagyságod s erőd árnyékában húzom meg magam. Te teremtesz semmiből és újjáteremtesz most durvaságom, érzéketlenségem semmiségéből üdvözült lélekké. Te teszed ezt, te, aki mindent teszesz, aki mindent alkotsz, vályogból embert és léha vályogvetőből üdvözült lelket. Ó a te kezed bennem lét s rajtam üdvösség. «Posuisti super me manum tuam»... Alleluja!

A tisztító tűz élete.

A lelki világban nagy ellentétek vannak: szenvedés és öröm, félelem és remény, vágy és megnyugvás együtt járhatnak. A legnagyobb ellentéteknek, de ép azért a mélységesen mély s bensőséges életnek világa a *tisztító tűz*. Édes, fölséges Istenszeretet jár ott együtt mély, sötét szenvedéssel, nagy, örök béke szenvedélyes bánattal, lelki szépség és kegyelem mély szomorúsággal. Az élet e nagy ellentéteivel találkozunk Jézus szivében s... a tisztító tűzben. Ezt a felséges theologiát tanítja genuai szent Katalin.

a) a tisztító tűzben szenvedő lelkeket mélységes öröm tölti el, öröm, csendes, szelid, nyugodt, mély érzelem. Dante rányitott a lelkek pszichológiájára, mikor ecseteli, hogy könnyen síklik a purgatorio vizein a bárka, nem is fodrozza tükrét s a lelkek nyugodtan ülnek benne s énekelnek: In exitu Israel de Aegypto... ki-

menekültünk Egyptomból, számüzetésünk földjéről, haza megyünk... győztünk, Isten szeret minket; leányai vagyunk, kik a menyegzőre készülünk. Gondolatai rólunk irgalmas gondolatok, tervei ragyogó praedestináció. E lelkek érzései testből s világból kiemelkedett, kristálytiszta érzelmek. Nincs a földön szent, ki úgy átérezné, hogy Isten az övé. Nincs lélek a földön, mely oly közel járna s állna az Úrhoz...! Ez érzésből fakad a béke, béke a szenvedésben is. Tudja, hogy tisztulásában szépül meg. «Ha egy lélek tisztulás nélkül jutna Isten szemléletére, tízszer többet szenvedne, mert látná a nagy ellentétet önmaga s a ki nem elégített isteni igazság közt; a végtelen jóságot ily állapotban el nem viselné». «Nem hiszem, hogy létezzék mélyebb megnyugvás s mélyebb megelégedettség az égen kívül, mint a tisztító tűzben. Nincs az a nyári esti tájkép, nincs az az erdei csend, nincs az a kerti illatban zsongó zümmögés, mely oly megnyugtató volna, mint a lelkek nyugodt, édes békéje a tisztító tűzben.» Ezek annak a szép theológiának nyilatkozatai. Ó fölséges, lelki világ, tisztító tűz... de hogy is nem jutottam én e gondolatra,

hogy ahol Istenszerető s boldogságukról biztos lelkek élnek, hogy ott az érzés, a béke mélységei is nyilnak. Szeretlek titeket, fölséges lelkek.

b) S e mély, szent, békés öröm mellett ott sötétlik a szenvedés. A lélek abban a pillanatban, melyben a világból kilép, belátja egész valóját, tökéletlenségeit, rovásait. Félelmes fölségben emelkedik föl előtte az Isten szentsége, mellyel szemben a szent Szűz tisztasága is csak árnyék; ha nem is sötét árnyék, de olyan, mint az akácfa gyenge árnyéka. Érzi, hogy itt a végleges leszámolás órája s szivéből kitör a legideálisabb bánat, mely reá száll, mint ahogy sűrű felhő száll virágos hegycsúcsra. Lát akadályokat önmaga és Isten közt, melyeket csak a tisztító tűz elégtétele háríthat el s magára veszi a fájdalmat, melyet Isten ró ki rá, hogy eleget tegyen mindenért. Szivesen szenvednek s az imát, a szentmiséket a jócselekedeteket is, melyeket értük fölajánlunk, Isten kezei közé teszik; szenvednek, míg neki tetszik. Ó vértanui lelkek, ti már szert tettetek arra a nagylelkű érzésre, mely magát felejti Istenért; tanítsatok rá minket is; akkor mi sem felejtünk el titeket.

A tisztuló világ élete.

a) Az itteni élet csak kezdet; itt fejlődünk s alakulunk úgy-ahogy, de növekedésünket lefogja tömérdek sok gyarlóság s ugyancsak tapasztaljuk, hogy «a test, mely romlandó, elnehezíti a lelket és a földi lakás lenyomja a sokat gondolkodó elmét» (Bölcs. 9, 15.). Sokat kell tehát tennünk, sokat elváltoznunk, míg Istent megközelítjük. A földöntúli lét új világításba állít, új ingereket vált ki; az új látás s új tudás a lélek vágyát a mérhetetlenbe fokozza a végtelen Isten után. Itt a földön is új ismeretek nyomában új, pezsgő élet indul meg; mikor a tudatlanságnak mozdulatlanságából új ismeretek, új törekvéseknek pályájára kizökkentik az emberiséget, akkor ébred, feszül, indul, új világot alakít; egyszerre nyílsebesen halad, mint a posvány sarából a folyóvízbe elvergődött hal. Az egyház ugyan azt énekli, hogy «örök nyugodalmat adj», «requiem aeternam»; de

ez a nyugodalom nem jelent élettelenséget, nem álmot; hogyis jelenthetné, mikor a fölszabadult lélekben ki-kitör s fejlődni indul az isteni élet?! Az a «nyugodalom» csak az elcsigázott, elgyötört embernek kiszabadulását jelenti a földi fáradalmakból s zavarokból; jelenti ennek a gyarló élet vivódásainak s esélyeinek végét; de nem jelenti az elhalást, az elalvást. Jelenti a rendetlenségek végét s a rendnek kezdetét; de ugy-e a rend nem annyi, mint halál, hanem ellenkezőleg, annyi mint több-élet?! Jelenti az aggodalom s a bizonytalanság végét; de ugy-e az erő érzete s a bizonytalanság tudata különb és szebb élet? Az az «örök nyugodalom» a végcéllal, az örök élettel való kapcsolatot, a törekvések biztos irányát, az elváltozások harmóniáját, a nagy érdekek közti egyensúlyt jelenti, szóval a több életet. Az a «requies» annyi, mint «pax», melyet az Isten lelke alakít ki a lelkekben bünhődések s elváltozások által. Tehát ott túl nagy munka folyik, munka, melyben minden szellemi erő megfeszül; ott is új világon dolgoznak; ott is az átszellemült élet tipusait alakítják; ott is a végtelent megközelíteni s meghódítani akarják s amit itt a földön a tudomány s a mű-

veltség csak mankókon járva s tapogatózva kisérel meg, azt ott Istenhez való hasonlításokban élik át. Ott is értékeken dolgoznak, a jóság, a szentség, a tökély, az eszményiség értékén, de nem elvontan s távol elmaradva a valóságtól, hanem ott ez értékeknek földolgozása az eleven lelkekben megy végbe. Ott ezt a munkát szociálisan is végzik, mert a végtelen, örök, szent Isten s a tökéletes élet felé irányáló törekvések közösek; az e körül való észrevevések, elmélyedések, fölemelkedések közölhetők. A lelkek testvérek ott túl is; szeretik s segítik egymást ott is; munkájuk közös s azért mindnyájan közreműködnek, hogy világuk tisztuljon s hasonlítson az minél jobban az Úrhoz. A lélek elementáris erői dolgoznak ott «az igazság művén». (Iz. 32, 17.)

b) Azok a tisztuló lelkek komoly, munkás lelkek, kik teljesen a Fölségesnek benyomásai alatt állnak, erős kézzel rendet teremtenek magukban. Ők teljesen átlátják önmagukat; fölismerik hiányaikat, s indítóokaik gyarlóságát. Látják, hogy lelkük szövetében mennyi az önzés, az érzékiség, a kényelem, az érdek, a jó-rosszkedv, az izlés s a hangulat szeszélye. Úgy kellene, hogy az Isten szent akaratát tennők s dicsőségét

keresnők s ne magunkat; de mennyire távol esünk ettől; ott túl az mind világosan áll elénk s a probléma nagy elváltozási munkát sürget. Úgy kellene, hogy az embereket s az eseményeket, a történést s az egész életet az Isten nagy gondolatai világosságában s ne az elfogult önérzet vakoskodásában itélnők meg; de hát legtöbbször önkielégítésünk s hasznunk az egyedüli mérővesszö ebben is; ott túl annak ki kell egyenesednie s viszonyainkban a méltányosságnak s igazságosságnak kell érvényesülnie. Úgy kellene, hogy imáink s ájtatosságunk önzetlenül Istent keressék; de ugy-e az ember azokban is átlag csak vigaszát hajszolja s ha megenyhült, úgy gondolja, hogy jól imádkozott s ha nem enyhült meg, akkor rossznak tartja imáját, szóval keresi azt, ami jól esik neki. Erénygyakorlatainkban is legtöbbször egy-egy lelki szükséglet kielégítését keressük s ha megaláznak vagy a jót rosszal viszonozzák, akkor kedvünket veszítjük! Lám, mily nagy bűnük a gyarlóság s mily kevés az önzetlenség s a tiszta, nagylelkű erényesség. A korrekt érzés s akarás hegyei előtt állnak a lelkek, azokra föl kell emelkedniök; ők nem csüggednek, hanem dolgoznak, törik magukat! «Excelsior» az ő jelszavuk!

c) A tisztuló lelkek a legszigorúbb s a legfölségesebb eszményiségnek akarnak megfelelni. Átérzik az Úr szavát: «Mikor az idő itt leend, én igazsággal fogok itélni» (Zsolt. 74, 3.). Átérzik, hogy az emberi életnek műnek, remekműnek kell lennie s az isteni mértékeknek titkát kell megfejtenie. Ezek a mértékek az Isten szent akarata, melyet az ember mint erényt s jóságot él át s mint szép s nemes egyéniséget alakít ki magában. A tisztítóhelyen is e mértékek helyes beállítása megy végbe. Mindent levetnek, ami a tökélyt s az isteni hasonlatosságot akadályozza. Ott lesz szemük látó, érzékük finom, kötelességérzetük szigorú, akaratuk korrekt. Mi hiszünk a jónak e túlvilági fejlődésében s térfoglalásában. Higyjünk benne azzal az eréllyel, mellyel a lelkek hiszik is, meg munkálják is. Ők e részben mind fenkölt gondolkozású, bátor s erős lelkek. Ők fölértik Istent s az élet eszményiségét, aszerint azután iparkodnak őt magukba venni s egyéniségükben kialakítani. Ott erős életfejlődés s lélekalakulás folyik; forr ott minden. Szeretetüktől induljunk meg mi is az eszményi, isteni életnek bennünk való kialakulására.

A tisztuló világ erős, lelkes élete.

a) A boldogulás bizonyossága s az Isten után való elementáris vágy fölszítja a tisztuló lelkek szenvedélyeit; őket nemcsak a szenvedés gyötri, hanem a szenvedély járja. Az Istenhez való közeledés ihleti a lelkeket s a legtisztább inspirációkból élnek. Akaratuk teljesen korrekt s motivumaik a legtisztább morális. Ők szeretik Istent mindenek fölött s feléje igazodnak s ez eligazodások a lélek legmélyebb mélyeiből, az új világ s új élet megnyílt mélységeiből valók, s épp azért indítanak, hajlítanak, emelnek s elváltoztatnak. A tisztuló lelkek is természetesen Isten benyomásai alatt állnak; sugallatai zúgnak bennük; bölcseségének ötletei telítik őket s hosszú tapasztalat és emancipált lelkület tapintata igazítja őket. Isten a barátjuk s segítőjük és sokféle természetfölötti belátást s indítást, tehát kegyelmet nyernek s aktusaikkal, ha nincs is érdem rajtuk, egyre finomodnak s

eszményesednek. A nagy akarat, az isteni akarat súlya megérzik rajtuk. Itt a kegyelemnek mindig megvan a maga determináló, rábeszélő, ráhajlító ereje. Itt nincs «gratia sufficiens» v. i. oly kegyelem, mellyel a lélek nem él. Ezt a tisztuló világot jellemzi a készség a jóra, mely csupa művészi inspiráció nyomában jár s az Isten szeretetét egy szenvedélyes önelváltozásban érvényesíti. Azért a tisztitó helyet a szenvedés dacára bizó, bátor lelkület tölti ki, und es fehlt dort nicht das Beste, die Jugend, die Kraft und der Schwung des Besser- und Heiliger-Werdens.

b) Új, nagy világfordulatok nagy entuziasmussal is szoktak föllépni. Igy pl. mily óriási energiákat s mennyi lelkesülést ébresztett a kereszténység az emberiségben. Az a másvilág e tekintetben még különb, mert a lelkeket közvetlenebbül gyökerükön fogja meg s emeli a magasba. Az örök élet vágya s a tisztulás szenvedélye a másvilág pátosza. Nincs ott tespedés és dekadencia, — nincs ott hanyatlás s ellapulás, — nincs ott álom és megállapodás, ott örök vitalitás dolgozik s a lelkek lelkesek. Itt a földön minden kiindulást nagy reakció követ, mert az ember ráún a legfölségesebbre is; ott nincs úgy, hanem az emelkedés foly-

tonos, ha végtelenbe vannak is elhúzva útjai. Ott a lelkiség mindnyájuknak öntudatában kitör s azokban is, kik itt a földön nem voltak buzgók s kik kevés közreműködéssel is üdvözültek, ébredez a «vigor animi». Lelkük itt el volt tompítva, alélt volt; de ott fölébredt s megtalálta önmagában s Isten kegyelmében az energiát, hogy erősen akarjon s kitartóan fejlődjék. Azt a más világot a lelkesülésnek óriási lökései rendítik meg; annak a szellemi világnak van egy szívverése, mely végig lüktet a lelkeken s őket bizalmukban, reményükben megerősíti s nagy vágyaikban s hosszantartó elváltozásaikban fölüdíti. Az Isten Lelke úgy mozgatja meg őket, mint a vihar a tengereket.

c) A tisztuló lelkek világát az imádás, a tisztelet s hódolat szelleme telíti, mondhatom, hogy tisztelet s imádás a más világnak atmoszférája. Nem az a tisztelet, mely fél, hogy elveszít kegyelmet s életet, azt ott elveszíteni már nem lehet, hanem az a tisztelet a fölséges Isten szentségének összes igényeit átérzi s hajthatatlan követelményeinek föltétlenül meghódol. Az Istent ez a tisztelet szentségében imádja. Szeretetük is izzik s ki-kitörni készül; de a bünhődő, hitetlen öntudat ezt győzelmessé válni

nem engedi; szeretnek, de szeretetüket magukba rejtik, mert még nem jegyesek. Nem éneklik azt, hogy «rex tremendae majestatis»; de annál inkább azt, hogy «qui salvandos salvas gratis». Az nem az ő gondjuk, hogy «ne me perdas illa die», hanem igen még mindig hajtogatják azt, hogy «donum fac remissionis». S épp azért ezen az alázatos imádáson sokszor az öröm kitörései is reszketnek végig, mert hisz tudják, hogy Isten szenvedéseikben is szereti őket s bár leírhatatlan fölségben van fölöttük, azért mégis csak az ő Istenük s lelkükből kitör az imádás: Spes nostra, salus nostra, honor noster, o beata Trinitas! Libera nos, salva nos, unifica nos, o beata Trinitas! Alázatban imádják s várják az Urat. Énekelni még nem tudnak; sebeik még égetik őket s az élet árnyékait még le nem törülték magukról. Úgy vannak még, mint az elhagyatott templomocskának harangja, mikor néha napján mégis csak misére kellene hívnia a híveket; ha meg is húzzák, jó darabig csak a tengelye nyikorog, mert hiszen nincs megkenve s nehezen jár; mikor pedig meg is szólal, hát csak félénken s tétovázva jön ki belőle a harangszó, nincs hozzászokva az ünnepi szóhoz: a lelkek sem tudnak énekelni még, de megjön az ő idejük is.

Új világ, «más világ».

Új világosság. a) Minden világnak megvan a maga sajátos világossága; annak a túlvilágnak is megvan a magáé. Az a világosság a lelkekből sugárzik, hol homályosabban, hol derülten, de mind úgy, mintha ködben volna. Felhő ott még az atmoszféra, jóllehet úgyis messze fölülmúlja a mi földi világosságunkat. Csodálatos látásuk van; sokat tudnak; végtelenül többet, mint mi; de az a különös, hogy Istent se nem látják, se nem hiszik, hanem tudják. Az a tudás nem dolgozik definiciókkal s megkülönböztetésekkel, hanem mélységes s összefoglaló áttekintésekkel; a szemük más, a fölszabadult léleknek szeme. A túlvilág lelkeit nem az jellemzi, hogy sokat tudnak s ha azt mondjuk, hogy az utolsó libapásztor kis lány lelke ott többet tud a világ tudósainál, az nem annyit tesz, hogy különb az esze s több adat és tétel van emlékezetében;

hanem azt akarjuk azzal jelezni, hogy más a szeme, más a nézése, mások annak a világnézésnek a tengelyei s a vonalai. Vegyük például a régi lángelméket s hasonlítsuk össze látásukat egy mostani művelt ember látásával; mily más világosságban látták a régiek a világot s mily másképp gondolkoztak pl. a színről, a hőről, mint a mostani emberek. Hasonlítsuk össze Aristotelest egy most telefonáló gyerekkel vagy Sokratest egy száguldó automobil chauffer-jével. A gyerekek most többet tudnak sokban, mint a legragyogóbb lángelmék tudtak régen; ugy-e csak azért, mert más kulturvilágosságban, mondjuk más diffúz-fényben látják a világot; a szemük nem más, de a világosság más. Már most képzeljük el, hogy nemcsak a világosság lesz más, de a szemben, a lélekben történik az elváltozás; míly nagy különbségek állhatnak ebből elő! S azért én az elhunyt csecsemőnek lelkére is valahogy úgy nézek, mint ahogy Aristoteles nézne, ha föltámadna, egy telefonáló s léghajón járó gyermekre. Ott túl van az az ország, ahol a fátyol a lelkekről lasanként elemelődik s kezdenek «felfödött orcával nézni» s «elváltozni fényesebben és fényesebben az Úr Lelke által». (II. kor. 3, 18.).

b) Új mélységek, új érzések nyilnak meg ott túl. Mikor új világosságra ébred a lélek s új, nagy gondolatok villanyozzák föl, akkor természetesen új, mély, szenvedélyes érzések is járnak benne. A nagy látóhatárok új vágyakat keltenek; az új öntudatok új szükségleteket ébresztenek s ha nem tudnám, hogy a tisztuló lelkekben mindez mint nagy kín és szenvedés jelentkezik, hajlandó volnék azt gondolni, hogy lelkes, szenvedélyes temperamentum lüktet bennük s boldogítja őket. De hát itt szem előtt kell tartani mindig azt, hogy ezek a lelkek úton vannak s hogy legnagyobb szenvedélyük a hazafelé siető lélek vágya, vágy, mely nincs kielégítve. Olyan mindegyik, mint a hegymászó, akit vágya visz, aki hegyek tetején áll és néz, aki iszik fényt és szabadságot s úszik a végtelenben való emelkedés hullámain; de azért nem szeretne ott fönn maradni, sőt siet megint le, mert, ott fönn nincs otthon; olyan a lélek; erős fölséges érzései vannak, de az Istenbe való gravitáció minden lépten-nyomon tudtára adja, hogy nincs otthon; ez a látás nem boldogít, mert a végtelenbe int s sokra emlékeztet, ami fáj. A tisztuló lelkek mélységes érzéseit a túlvilág óceánjainak nézem. Van-

nak az érzésekben tengernyi mélységek s a szentírás is mondja: nagy, mint a tenger a te keserved: azoknak a lelkeknek is tenger a vágyuk, tenger az érzésük, tenger a keservük. E tengereken is viharok járnak s tombol rajtuk a szelek vad tánca. Az öntudatnak kifakadásai s a vágyak kitörései Isten után mozgásba hozzák a lelket s szélesen gördülnek végig rajtuk, akárcsak az óceán hullámai. A közeledő örökélet húzza őket s mint dagály és apály pihegteti e szellemi világot. A történelemben is látni, hogy új korszakok s új eszmék mily forrongásba hozzák a népeket s mint változtatják el a világot; de nincs oly hullámzás a földön, mint amilyen hullámzásban kavarognak az örök élet vágyaitól s az elváltozás meglepő, új fordulataitól a tisztuló lelkek. Igazán más világ az, erős érzések tengerjárása s vágyaknak égretörő viharai!

c) Új időjárás, új csillagok. A lelkekben oly hangulatok járhatnak, amilyenek a novemberé s februáré; egyesekben csupa köd, másokban már győzelmesebb alakulás és szépülés; sokakban derül már s forr a lelki tavasz s nyilatkozik a szebb egyéniség s egyéni formákba öltözködik a lappangó isteni. Itt a földön is az Isten természet-

fölötti adományai, a hit, remény, szeretet s az erkölcsi erények hosszú folyamatban válnak pszihológiánkká; ott se megy az egyszerre, hanem annak a sajátos tisztulásnak s hasonulásnak s elváltozásnak hosszú szakai vannak. Azt a kalendáriumot mi nem értjük, a túlvilági időjárást meghatározni nem tudjuk, de sejtjük, hogy van s hogy sajátszerű fázisai vannak. Krisztus ott is a nap; sugárzásai, kegyelmei ott is vannak; ünnepeiről ott is tudnak; evangéliuma ott is igaz; de bizonyos értelemben ott ő távolabb van, ott nincs egyháza, nincsenek papjai, nincsenek szentségei; úgy világít oda, mint egy más világ napja; úgy mint az álló csillagok ide hozzánk. Messze van s ebben van a jellege, a komorsága s a szenvedése a tisztuló,másvilágnak s a több tavasz s a több derű s a több meleg abban az arányban van, melyben a Krisztustávolságot legyőzik a fölfelé törekvő lelkek. Lent még sötét van, följebb s följebb derültebb; bár ködös az a derű is. Sok-sok különböző homályosságú rétegből épül föl az a másik világ. A hogy a mi világunkban vannak geologiai kőzetrétegek, úgy vannak ott szellemi, öntudati, jósági rétegek s azok mind, mind lélek és élet. Gondolom azonban, hogy ez a különböző életből rétege-

sedő világ megérzi az anyaszentegyháznak időjárását, megérzi virágzásainak korszakait, a hívek buzgóságát; mikor az anyaszentegyházban erősebben lüktet az élet, mikor több szent van benne, azt ott túl megérzik. Megérzik az anyaszentegyház ünnepeit is; a husvétnak, a föltámadás reggelének földrengése itt a legerősebb; megrendül bele az alvilág összes rétege; lelkek rendülnek meg tőle; de az a rengés nem félelmet, hanem örömöt kelt; a diadaltól remegnek s reszketnek! Megérzik a halottak napját; a mélységek ilyenkor telnek meg Krisztus könyörületével s irgalmas szeretetével; amily mértékben emelkedik az anyaszentegyházban a szeretet, azon mértékben emelkednek a tisztuló világ rétegei is fölfelé s a magas rétegeket azután fölszívja az örökélet napsugara; úgy foszlanak azok, mint az átmelegített köd. A túlvilág időjárásának főünnepe — gondolom — mégis itt a mennybemenet, az Ascensio. Az a tisztuló világ ascensio-stilusban van fölépítve; ascensio ott minden gondolat, minden szenvedés, minden vágy; ascensio minden szellemi munka, minden ének. Ott az ascensio zsoltárai járják, mikor kérdezik: «Ki megy föl az Úr hegyére, vagy ki fog állani szent helyén?» (Zsolt.

23, 3.) «Miért nézitek gyanúsan az erős hegységet? E hegy az, melyen az Istennek lakni tekszik». (Zsolt 67, 17.) s fölbuzdul az örökélet vágya s összeverődve tömegekben a szent hegy felé törnek, «Isten szekere több tízezernél, ezerek az örvendezők» (Zsolt. 67, 18.); ezer és ezer lélek alkotja az Isten szekerének forgó, tüzes kerekeit s vágyódnak, hogy beteljesüljön rajtuk a folytatás is: «Fölmégy a magasba, fogva viszed a fogságot» (Zsolt. 67, 19.). E titokzatos világ szemléletéből bennem is hangos kiáltássá lesz ez az ima: vidd Uram, vidd föl, vedd magadhoz e dicsőséges fogságot!

Más világ, új világ.

a) A tisztuló lelkek világa bizonyára a szenvedés s az elváltozás világa; sok-sok élet s erő jár benne, de mindez a bünhődés: a fejletlenség állapotában. Ezek a lelkek jó lelkek, Isten kegyelmében élő lelkek, sőt az erény magas fokán is állhatnak, de nagy még a rovásuk; olyanok, mint a hegyek, melyek őszi esőben fázósan, ködbe burkolva emelkednek föl a magasba: tudjuk, hogy nagyok és szépek, de nemlátjuk. Nem öltözködnek most szépségbe s virágpompába, ruhájuk nem az illat violás párázata, hanem formátlanul állnak előttünk, mintha rongyokat hánytak volna királyi termetükre; megvan a termet s a szépség, de burkoltan gyászol; megvan az epikai nagyság, de csupa fátyol, foszlány, kendő takarja; ennek mind le kell jönni róla. Lehetnek nagy érdemeik is, melyeket földi életükben szereztek, de ezek az érdemek itt olyanok, mint elhagyatott, magányos

bányák arany- s ezüsterei, ahol százados csendbe s unalomba temetkezett a kincskereső élet, ahol némaságban halt a csákány dübörgése, a kalapács csattogása; bizony kincsek dacára is, szomorú világ az, «terra miseriae», szegény világ. Úgy állok e tisztuló világgal szemben, mint kinek lelkében cseng szent Pál szava: «mindenben gazdagok lettetek általa» (1. Kor. 1, 5.), másrészt pedig hallja a koldusénekeket: «adjatok, adjatok, amit Isten adott.» Adok, szívesen adok abból, amit Isten adott.

b) Más világ az, bizonyos tekintetben a félhomály s a sötétség, a naptávol s a fagyok világa. Istenhez «magnum iter», hosszú az út. Nem is csoda; mert bizony a legtöbb ember rengeteg messze van az Istentől; messze van fogalmaiban az Istenlátástól, messze erkölcseiben a tökéletességtől; bátran mondhatjuk: «chaos magnum inter vos et me», örvényes távolságok választanak el minket tőle. Azért tehát azt képzelem, hogy az a másik világ tele van a végtelenség perspektiváival, ahol mérhetetlen síkságok nyujtják el a lelkeket, ahol végtelenbe vesző utak ingerlik a szellemeket s ahol mind-mind megy és megy és nem pihen; világ az, mely mindenestül úton van,

úton a fák, a bokrok, a hegyek, a vizek; úton az utak is s útra kényszerít a tudat, hogy «magnum iter» s nem érünk a végére. A kegyelmi rendben is ha tekintjük távolságunkat az Istentől, bizony-bizony «magnum iter» vár ránk; mert nem igen mentünk feléje itt, ahol sokkal könyebben juthattunk volna el közelébe; távol maradtunk s elkorcsosodtunk.: Sokat kell tehát pótolnunk nekünk s nekik; nagyot kell mennünk, hogy valahogy elérhessük. Értsük meg szent Pál szavát;« Én tehát úgy futok, nem mint bizonytalanra» (1. Kor. 9, 26.); futnak ők is, iparkodnak, törtetnek!

c) Más világ s új világ az ott túl, melynek egyik jellege, hogy a súlypontja nem lent van, hanem fönt s hogy a gravitáció tehát nem köti le a lelkeket ahhoz a földhöz, a «terra miseriae»-hez, hanem vonzza el, húzza föl; annak a világnak a súlypontja ugyanis az Isten s a lelkek feléje sodortatnak végtelen erővel. Itt a földön is minden a gravitáció törvénye alatt áll, a hegyek épp úgy, mint a porszemek s minden ez óriási erőnek hódol; miatta kerek a föld, esik az eső, folyik a víz, szerinte igazodik s helyezkedik el levegő, víz, föld; ott túl szintén nagy gravitáció dolgozik s attól

nyúlik, esik, leng, szerinte alakul az a fölséges szellemi világ; minden azon van, hogy belenyúljon, belenőjjön, beleereszkedjék Istenben. Itt a földön minden lapulni akar, a hegyek is lekivánkoznak: ott pedig minden nyúlik és feszül föl s kinő a végtelenbe; a lelkek mint érző hegyek, mint élő dómok emelkednek s nyúlnak föl; gondolataik s vágyaik mint a léleknek rezgései s kisugárzásai a végtelenbe. Ah, Uram, mily más világ, mily új világ, mily más hegyek, más tengerek, más vonzások, más lökések. «Ls láték új eget és új földet; mert az első ég s az első föld elmult s a tenger nincs többé». (Jel. 21, 1.)

A szenvedő lelkek segélyezése.

Az egyház is, meg szivünk is buzdít: törlesszétek *a szenvedő lelkek* büntetését, engeszteljétek meg az Isten haragját. Bár minden jócselekedettel segíthetünk rajtuk, mégis kiváltkép kettőt gyakorol e részben az egyház: ez a szentmise s a búcsú. A búcsú nem bűnbocsánat, hanem formális büntetés-elengedés.

a) A búcsuban az egyház fölhasználta hatalmát, azt, hogy amit megoldasz a földön, meg lesz oldva a mennyben is; fölhasználja vergődő gyermekei számára, kik hozzá folyamodnak, hogy segítse meg elégtelenségüket. Az egyház nem az elengedésen s nem a búcsumegadáson kezdte, hanem hősies erőfeszítéseket vitt véghez; penitenciát teremtett, mely fölzaklatta az önmaga iránt való szigort, medret vájt a könnyeknek, alázatba és zsákba öltöztette bűnbánóit és több hamut szórt 300 év

alatt hiveire, mint a próféták évezredek alatt. De ez a komoly, bűnbánó sereg ugyanakkor az egyházra fordította könnyes szemeit és kérte, hogy pótolja ki hiányait és gyámolítsa penitens fiait. Ez a bizalom egyre kiáltóbb lett: egyház segíts, oldozz föl. Törekszünk bűnt bánni, de gyámolíts, segíts! Gyönyörű egyház, Krisztus jegyese, kincstárosa, kinek kezeire Krisztus vérének gyöngyei bizvák... ó segíts! Nem kimélem magamat, vért, könnyet adok én is; ciliciumot töviskoszorúdhoz, keresztedhez szenvedéseim vándorbotját kötöm: de kérlek. A penitencia szelleme megmaradt; de hozzákapcsolódott a vágy az egyház enyhítő közbelépése után! Ezt az alázatos, bizó lelket az Úr és sáfárja iránt kell a búcsukban látnunk.

b) A búcsu ily gyakorlatában az ember megszereti az egyházat és áldott, anyai hatalmát. Látja, hogy ez a hatalom a szív minden igényének megfelel; gyermekeit megtanítja hinni, bízni, lelkesülni; lépcsőket váj a tökéletesség magaslataira; megindítja a bátor. a hősies lelkek sorait, de a szív sebeit is gondozza; letérdeltet a tisztító hely párkányaira s imádkozik: emkezzél meg szenvedéseidről s szentjeidnek

érdemeiről és engedd el kevésbbé jó gyermekeid, sőt hálátlan hiveid büntetését. Ó kedves, szép egyház, engedd, hogy hozzád simuljak, te nemes, édes anyám! Engedd megcsodálnom érzelmeidet, gyermekeidet el nem felejtheted; hisz Krisztus vérével tápláltad, adtál nekik tejet és bort, édesebbet, mint Engaddi szőlőiből. Hogyne szeretnéd tieidet ott túl is; hiszen gyermekeid, megismered arcukat, hangjukat; emlékszel, hogy énekeidet énekelték, evangéliumodat hallgatták, relikviáidat tisztelték; kebledre rejtették arcukat; te birtad őket csitítani, te egyedül; most is segíts rajtuk.

c) Továbbá a búcsu gyakorlata által megszeretjük a lelkeket, kik iránt szimpatiánk ébred, úgy is, mint kedves szenvedők iránt, úgy is, mint testvéreink iránt. A búcsu szemeink elé állítja az Isten után vágyódó lelkeket s betanulunk vágyaikba és kiérezzük azt, hogy segítenünk kell rajtuk. A világi fölfogás legföllebb ijesztő, üres, átlátszó árnyaknak gondolja őket; elvonatkozik szivüktől, a halál érzéketlenségét viszi át rájuk s ha megemlékezik róluk néha, ravatalról veszi szineit s vonásait; kisérteteket alakít. A segítő szeretet ellen-

ben szerencsés ecsettel dolgozik; a hit inspirálja; eléjük áll, a kegyelem állapotában levő, szerető, izzó, de bűnhődő lelkek elé. Nem kisértetek azok, hanem édes, szent szenvedők. Így lesz áhitata lágy, bensőséges. Hogy is ne, mikor évek hosszú során ily vágyódó és türelmes szenvedésnek angyalarcai körítik?! Ez uton teszünk szert mi is arra a bensőséges, természetfölötti természetességre, Isten, Krisztus, a szentek s a lelkek iránt.

Csendes tanítások.

a) A lelkek néma, de teljesen érthető ékesszólással tanítanak. Először arra, hogy «ne szeressétek a világot, sem azokat, mik e világban vannak» (1. Ján. 2, 15.); ne szeressétek a világot úgy, hogy Istent feledjétek; mert kár a szép, erős, isteni életért. Ők ugyancsak látják jól, hogy milyen testi s érzékies, mily fáradalmas és esztelen a legfőbbnek élete; hogy mennyi rajta a sallang s a póz s mily üres és kegyetlen belül. Látják, hogy az élet a kevélység, rátartóság, a féltékenység s érzékenykedés, a népszerűség s önzés hajszája. Látják az élet, a mulandóság folyamát, mely elmos kártyavárakat s sodor hullákat! Mennyire szeretnék belopni lelkünkbe az erények halált megálló értékeit; szeretnének fölébreszteni a mámorból! Mi bánatunkban őket keltegetjük s gondoljuk, hogy alusznak. Nem, testvéreim, a dolog megfordítva áll; ők már

fölébredtek, de mi alszunk, lázas, kábult álomban! Ők már látnak, de mi még érzéketlenek vagyunk; bár hallanók szavukat s okulnánk rajta!

b) Ahogy így képzeletben nézem őket, úgy látom, hogy arcuk átszellemült s az örökkévaló felé fordult; húzza őket mulandóságból s látszatból el a végtelen; belenőnek a változatlanba s szenvedélyük lesz az erős, örök élet. Minél tovább nézem őket, annál inkább ragad rám is ez az irány, ez árama a lelkeknek s úgy érzem, hogy nem vagyok idegenben köztük. Sőt, itt volnék idegenben s itt ágyaznék magamnak tövisekből fészket, ha földhöz s időhöz tapadva életemet a mulandóságnak szentelném. Veletek tartok hát, elköltözött lelkek, veletek nézek az örök élet végtelen perspektiváiba; rokonotok vagyok, de még csak olyan, mint a fecskefiók, amely a sárból rakott fészek nyilásán néz a végtelenbe s még nem követheti szárnyaló testvéreit. Tudom, hogy a fészek letörik, hogy a világ elhagy; épen azért nem szegezem le magamat ide, hanem közösséget tartok veletek. E közösségben sokszor úgy érzem, hogy ti is felém jöttök s hogy főleg az' este, mikor elhal a

Mindszentek ünnepének zsolozsmája s az egyház figyelme a tisztuló túlvilágra irányul, úgy tetszik, mintha hosszú sorokban eljönnétek hozzánk s viszonzásul imáinkért ránk borítjátok a túlvilág szentelt hangulatát. Jó ez nekünk; megérezzük benne nagy feladatainkat.

c) Ha így állok sirotoknál s így beleélem magamat a lelkek örök, szent közösségének érzeteibe, akkor tényleg a sírok is számomra a több, szebb élet forrásaivá lesznek; por, föld maradt ugyan rám tőletek, de szeretetem hozzátok olyan, mint az erős gyökér a termékeny földben s porban; kihajt, kivirágzik s gyümölcsöt terem. Ne is legyen a temető, hol annyit ásnak s kapálnak, terméketlen föld; ne legyen puszta, vetetlen föld; s nem is lesz az, ha e barázdákba, az Isten-szántóföldjének barázdáiba hitet s forró istenszeretetet, üdvösség szomját s imádkozó vágyat vetünk el; más mag ki nem kel bennük. Hittel Isten iránt, szeretettel a lelkek iránt menjünk végig a temetőn, akkor mindenfelől erős benyomásokat s buzdulásokat veszünk a tisztességre, becsületre, tisztaságra, kötelességteljesitésre s a próféta szavai szerint itt tanuljuk majd meg, «hogy

hol az okosság, hol az erő, hol az értelem, hol az élet hosszúsága és fönntartása, hol a szemek világossága s a békesség» (Baruk 3, 14.). Szóval a lelkekkel való közösség minket is lelkiebbekké tesz s emancipál a látszat s a csalódás életetölő szomorúsága alól. Ime, akik a föltámadásban hisznek, azok e hitnek friss, lelkettámasztó erejét s kegyelmét épen a sírok közt érzik meg.

A tisztító tűz karácsonya.

Ott is van karácsony, de valamiféle komoly, erőteljes kiadásban. Nem az a karácsony, mely édes örömmel tölt el, hanem az, mely az Úrjövet nagy céljait erős öntudatra hozza. A tisztító tűz karácsonyi antifonái nem emlegetik a mézet, mely az égről csepeg, de annál hatalmasabban zúg föl bennük a vágy, hogy «dicsőség a magasságban s békesség a mélységben», főleg itt, itt, ebben a mélységben, hol a lelkek szenvednek s várják az Istent.

a) A lelkeket nem az foglalkoztatja, hogy Krisztus eljött, hanem inkább az, hogy mit is ért el hát azzal, hogy eljött. Ez a kérdés ugyanis ráerőszakolja magát a lélekre épen ott, a végben. Mit ért el bennünk? Elérte-e azt, amiért jött? S a felelet erre egy nyomasztó érzés, mintha az az egész föld ráborulna súlyával a lelkekre s azt akarná nyomatékozni s minél

élénkebb öntudatukra hozni, hogy még nem érte el azt, amiért jött; hogy az Isten dicsősége, mely a magasságban fölragyog, itt a mélységben még nincs kidolgozva; itt az a fény csupa árny s az a tűz csupa füst s az a ragyogó arany csupa folt és salak. A karácsonyi programm még nincs megvalósítva; a dicsőség is, a békesség is még csak vágyban van meg; de ott megvan s megvan tisztult, nemes, imádságos formában; s komoly kötelességüknek nézik, hogy a vágyak testet öltsenek. — Vegyük mi is a karácsonyi éneket necsak mint vigaszt, hanem mint kötelességünkre emlékeztető szózatot, mely lelkiismeretünket ébreszti s kérdőre von, hogy ugyan mennyi van már Isten dicsőségéből s mennyi a föld békességéből Krisztus nyomában s miért nem vagyunk azon, hogy több legyen belőlük?!

b) Ott lenn annak a «pax hominibus bonae voluntatis»-éneknek oly furcsa rezonanciája van; belevegyül az a sok nyögés és epekedés, melyről az apostol írja, «hogy minden teremtmény fohászkodik és vajudik mindeddiglen» (Rom. 8, 22.). Ott hallani, hogy a föld recseg a bűn terhe alatt — hogy a természet nyög az ember

vétke miatt — hogy a világnak fáj, mert szolgája lett a bűnnek s rabszolgaságából szabadulni kivánna. A vajudó anya a többéletért szenved, új életet akar a világba állítani: az új s elenyészhetetlen élet utáni vágy s epekedés, a vajudás megfeszülése járja át az alvilágot. Isten az egész természetet a romlandóság sorsa alá vetette az ember vétke miatt, azonban meghagyta neki a reményt a tökéletes állapotba leendő visszahelyeztetés iránt. Tehát ember és természet nyög, vágyik és eped a fölszabadulás után s arra az epekedéssé változik el a karácsonyi ének a tisztuló lelkekben. Ez a küzködő s türelmes reménység éneke, mely a teljes fölszabadulást s a fiúvá fogadtatás teljesedését várja Krisztus kegyelméből.

c) «Békesség a földön»; hát a föld alatt mi lesz? Az égben dicsőség, a földön békesség; de itt meg nem állapodhatunk; Krisztus országa a mélységbe is terjed s a szent Pál ott is Jézus neve imádásáról s földalatti térdek meghajtásáról szól. Legyen ott is béke! Dicsőség Istennek, békesség embernek, nyugalom a léleknek. «Requiem aeternam», mondja az egyház. Ez a megnyugvás nem élettelen-

séget, hanem célbaérést jelent; a teljes, kifejlett életet. A küzdelmekben s munkákban elfáradt embernek ez az «örök nyugalom» álmot, pihenést jelent; de az örök életben erről nem lehet szó. Nem álmot jelent a nyugalom, hanem véglegességet, befejezettséget, teljességet s az a tisztítótűzben még nincs, de kívánják ők s kívánjuk mi, hogy legyen. Isten meg is fogja adni s aki eléri, az megvalósítja a karácsonyi éneket. Istenem, mennyire igaz, hogy egész világ választja el a karácsonyfák körül álló gyermekek mosolygó lelkét a karácsonyi éneket küzdelemben s kínban s gyötrelemben kiváltó lelkektől! Ott a tisztító tűzben bizonyára megértik azt, hogy a kedves, édes karácsonynapja után miért következik mindjárt az első vértanú ünnepe s hogy miért van az, hogy oly soká igaz az mindenkiről, hogy «nincs nyugta éjjel és nappal» (Jel. 4, 8.). Azért, mert sok küzdelmen át érhetünk csak célt; oly nagy, oly fölséges az a cél!

Hiszem a szentek közösségét.

a) Az emberi életben három hatalom van, mely községeket alkot, nyelvet formál, otthont épít, kincseket gyüjt; ez a három: a test és vér, — a tudás és művészet, — az Isten s az örök élet. A test és vér családot s nemzetet alkot, melyben bár vannak szellemi szálak, tiszta erkölcsi elvek, mégis a szeretetet s hagyományokat a vérrokonság hordozza; édes otthont, illatos légkört, erőteljes és boldog életet ismer, sok küzdelemmel, sok csalódással. A test és vér otthonai s közösségei fölött állanak a szellem s a gondolat közösségei; nagyszerű községek új élettel, ragyogó atmoszférával; a gondolat egysége ignorálja a test és vér különbségeit, a nemzeti különállást, országa a határkövek s a vámfák fölött terjed; Kárpátok, Lajta, Rajna, Alpesek, a Lamanche-csatorna számára nem léteznek. Valamint a napsugár nem ismer nem-

zeti határokat, hanem egyaránt kiömlik Párisra s a Kárpátok irtásaira, az Andrássy-útra és a Hortobágyra, úgy a szellemi élet a családok, a nemzetek otthonaitól függetlenül egy más otthont épít, más nyelven beszél, más kincseket nyujt. Hatalma a tudás, mely nem külön-út, hanem egyesít; legyőzi a természet féktelen erőit; megállítja a villámot, föltárja a földet, gyógyforrást nyit, betegségeket gyógyít! Nézzétek a szellem közösségét. E közösségnek országa a gondolat, ereje a feltalálás, kincse a tudás s vágya a haladás...

b) Haladni? Hová? A gondolat világa is, amily magas, oly elégtelen; szűk a természet kerete; kevés nekünk a fizikai erők leigázása, szerény a haladás, mely a halállal végződik, mert lelkünkben a végtelennek s az örökkévalónak érzéke s a halhatatlan életnek gondolata él. Lelkünk nem test és vér, nemcsak tudás és gondolat, hanem isteni lét és szeretet... Az igazán szép lelkek nem testből, sem tudásból, hanem Istenből születtek... s az Isten gyermekeinek községét alkotják. E község irányzata a végtelen; feszülése az Istenszeretetnek ereje, atmoszférája az örök élet vágya, nyelve az igazi anyanyelv, az

örök boldogság nyelve; kincsei halhatatlan érdemei; házai templomok, kerevetei zsámolyok, sírjai oltárok, testtartása a térdenállás, a pihenő mell, a ragyogó szem, a tiszta homlok, a félig nyilt ajak, az áhitat melegében kipirult arc; élete az erény, tendenciája a fölszabadulás halál s enyészet alól; ideálja a tökély, köteléke az Isten s a felebaráti szeretet. Tágas, mint az Isten országa, országok nyelvek, népek eltünnek benne; időkön, századokon át hömpölyög életfolyama; mély, az eszmék s a gondolatok, a szív s az élet bensőségétől s érvényesül az ember összes viszonyaiban. Az új nemzedék, a «tertium genus» az ő lakossága, új nemzedék, a «filii lucis», kik legyőzik a világot, kikre a világ nem méltó.

c) Nézd e sort: Jézus, a szent Szűz, a ragyogó lelkek; fény és hő, szeretet és fölség az atmoszférájuk! Jézus szájából kétélű kard, az Isten igéje villan elő, feléje röpülnek — a vadgalamb rohamos repülésével — akik szeretnek! Gyönyörű lelkek, az eleven Te Deum laudamus; nem ajakkal énekelnek, himnuszuk *életük;* a legszebb, a legédesebb harmónia; Isten dicsősége ragyog föl rajtuk: nem napfény,

hanem erény! Hatalmad győz bennük, nem karddal, a kard nem bir velük; sem kard, sem örvény, sem halál. Illatos lelkek: rosa et lilium a viráguk; tiszta magaslatokon laknak, erdők leheletéből élnek.

d) Mi lesz velünk? Mily közösségbe tartozunk? A test és vér közösségéből származunk, de abban végleg nem maradunk; fészket ott csak az élet tavaszára s nyarára rakunk. A szellem s a gondolat közösségében is élünk, a tudomány örömünk, kincseit élvezzük, ünnepeit üljük, de ez a fény maga utat mutogat nekünk ki e községből; a szentek közösségébe utal, ahol Isten lakik, ahol a hit egyesít, a szeretet hevít, ahol a tiszta érzések nyelvén beszélnek, ahol a legszebb lelkek nyilnak; velük hitben, érzelemben, erényben összeforrunk: cor unum et anima una. Példájuk kincsünk, kegyelmük erőnk, segítségük bizalmunk!

Mindenszentek.

Az egyház egyik legfölségesebb, leggyönyörűbb ünnepe a «Mindenszentek»; Apotheosis és Apologia. A «szentek községe» ez, mely a zúgó, zajló, chaotikus «profánok községéből» kiválik.

a) A világ lelke nyugtalan, forrongó, tolakodó lélek; a jobbat keresi; ez ösztöne is, kisértete is. Igaza van, kell törekednie, mert durva, alacsony az ösztönös ember; troglodita volt, kannibál volt, vad volt. Azután iszonyú történeten gázolt át s most ide ért s itt lakik Bécsben, Pesten, Párisban; itt épít városokat, szinházat, itt ápol művészetet s töri fejét, hogy mi legyen még belőle. E nyugtalan, törtető áramlatnak élére oda tűzi a kereszténység a legjobbat: «Dii estis», istenek legyetek s rá is mutat a szentek közösségére: ime ezek nem földi emberek, hanem «istenek», Jézus Krisztus áll elől, a

megtestesült Isten, a szent Szűz... liliomos leányok... koszorús ifjak... áldozatos, tiszta, egyszerű lelkek, hősök és napszámosok... itt megy végbe az istenülés folyamata; a végtelenül szerető Isten szerelmes a lelkekbe, életük kincs neki (érdem minden), utolsó lehelletük neki klenodium (pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius). Bennük él kegyelmével és az örök élet vágyát éleszti! Vita... vita aeterna, az evangélium kadenciája. Itt már az élet vizeit járja s a szép boldog élet a nyolc boldogságban mutatkozik be. Ó Krisztus, szeretem az életet, az örök ifjúságot s tudom, hogy ezt csak általad nyerhetem ...testvéreimhez kell hasonulnom, kiket szeretek.

b) Mondják, hogy *ez bánatos élet*, hogy nem szereti a virágos földet, a kék eget, az illatos rózsát, a csillamló márványt, hogy nem mosolyog s halállal álmodik. Ellenkezőleg; szereti ezeket, de mivel a kék ég elborul, a rózsa elhervad, a márvány elporlik, szeretete ezeken túl terjed s harmóniát teremt föld és sír, idő és örökkévalóság, rózsanyilás és elmulás közt. Mélyebben szállt le s az örök élet credójának sirályszárnyain emelkedik föl. Nyolc

boldogságba foglalja a lélek s az élet minden emancipációját, hivják bár szegénységnek, könynek, vértanúságnak, üldözésnek! Ó fölséges, vígságos, harmonikus élet; csak az haragszik rád, ki arcodba nem nézett. Én ismerlek és szeretlek!

c) Azt gondolták, hogy *alacsony* és *nemtelen élet;* hogy önmagát utálja és gyülöli, hogy önmagát tisztátalannak s bűnösnek tartja s kéri, hogy tapossanak rá. Flagellans lesz s nem mosakodik; házat nem épít, hanem lyukakat kotor a hegyoldalba. A külsőség nem szentség; a lelki élet pszichológiájában is vannak kórtünetek s van divat, ahhoz semmi közöm. Annyi tény, hogy eredeti bűnben születtünk s magunk is vétkezünk, de ezt csak azért vesszük szivünkre, hogy megdicsőüljünk s bánatban, penitenciában is dicsőségért dolgozzunk. Különben a lelki élet is olyan, mint az építési telek: mészgödrök, homok-, kő- téglarakások közt csákány s kalapács dolgozik, azután áll elő csak a ház, a templom. Lelkünk építési telek; tűz, vas, köny, vér dolgozik rajta és lesz belőletek, ha majd gyarlóságaitokból kinőttök, «Isten temploma».

d) Azt gondolták, hogy *gyönge és gyáva.*

Gyönge, mert irgalmas, szereti a szenvedőt, a nyomorultat. Könyörületről szól és búsul. Életét éleszti a szegénynek, a koldusnak, elérzékenyül. Igen; de ezt szeretetből teszi, mely erős, mint a *halál;* leereszkedik, de azért, hogy fölemeljen. «Fortis ut mors», kegyelemmel teljes; ez az isteni elem dolgozik benne s ez erőben megküzd a világgal s nem fél!

e) S hol teremnek e lelkek? A szentek községében. Ott van hit; a kegyelem hét forrása, a szentségek; az áldozat, a kulcsok az örök kapukhoz, a vállvetett munka a nagy föladatokra, az önsegély (érdem) és közsegély (ima, szeretet, közbenjárás, búcsuk). Tehát ideál és erő a szentek községében! Lelkesüljünk és tegyünk, mondjuk: ha nekik sikerült, miért ne sikerülne nekem. Van a lélek életében *örök tavasz,* ebben állnak a megdicsőült lelkek; de van *örök halál* is, melyben a letört élet él, örök kínja önmagának. Van a léleknek nyara is, amikor gyümölcsöt hoz, érdemet szerez s a földön van, de van a lélek életében ősz is, a szegénység, a szomorúság, melancholia, a levélhullás, a csupaszság időszaka s ez az ősz ott túl a tisztító tűz élete.

A hadak útján.

A hadak útján hősies alakok járnak. Az Úr Jézus szavainak, a «spiritus et vita»-nak eleven kiadásai. Szótlan győzelmi ének hangzik ajkaikon, amilyen a szférák éneke! Vannak különböző énekei az Istennek: minden virág, cserje, csillám, hullám egy-egy dala; de a szentek az ő győzelmi énekei! Ha reájuk gondolok, úgy érzem magam, mintha magas, csendes hegycsúcsokon járnék. Jöjjetek e hegyekre; vessük föl tekintetünket a szentekre!

a) Az ember nagysága eszméitől függ. Vannak alacsony és vannak magas gondolatok. A legmagasabb, az utólérhetlen eszme a «verbum Dei», az Isten örök, személyes képe; és belőle van a többi: «Fons sapientiae, Verbum Dei in excelsis!» (Eccl. 1, 5.) Krisztus az Isten dicsősége, a «splendor gloriae». Feléje közelítenek a többi szentek, a montes Dei»;

belenyúlnak az égbe, az örökkévalóságba... Meredek vonalak az ő körvonalaik; nehezek az ő útjaik; kúsznak föl az égbe. Lent van a lapály, a közönséges, hétköznapi fölfogás, a tucatemberek unalmas gondolkozása; de e köznapi érzület láthatára fölött uralkodnak az óriások, merész, erőteljes egyediséggel, nemes, kifejlett erénnyel. Csoda-e, hogy öntudatlanul is tiszteljük őket, vonzódunk feléjük, az Isten e dicsőséges világa felé?! Ezek a hegyek is vonzanak, az Isten teremtésének összes szépségeit bámuljuk rajtuk!

b) Ha földünk sík volna, mindenütt kétségbeejtő egyformaság uralkodnék; a hegyek nem fognák föl a szeleket és a felhőket; a szelek örökké egyformán száguldanának a föld körül; folyók nem folynának, hanem tespedő mocsár és pusztaság váltakoznék a világon; lomha, buta világ volna az. De most a víz a hegyekről és fönsikokról szakad le; a felhőket hegyek fogják föl; tagozott, szép a világ. Az eszmék hegyei és fönsíkjai a szentek. Küzdelmeket állítanak be a világba, megakasztják és föltorlasztják az energiákat. Megbolygatják a testiség kényelmes egyensúlyát, fölzavarják a lelkiismeretek temetői

csendjét. Hegyekről jönnek le ragyogó arccal, mint Mózes és keresztes hadakat indítanak nemcsak a szent sírért, hanem elsősorban az örök életért. Ó fölséges testvéreim, rajtatok emelkedem és buzdulok én is. Ragyogjatok bele lelkembe és segítsetek.

c) A hegyek keletkezésében is megtalálom a hasonlatosságot. A szentek azért magasak, mert mélyek. Mély erők emelik ki a hegyeket is. Tűz és a tenger mélye az ő bölcsőjük. A szentek lelkét is a magány, az önmagábatérés, az odaadás és lelkesülés vájja mélyre és tűz dolgozik bennük, mely magával sodor néha félvilágot. Assziszii szent Ferenc, szent Domonkos, szent Klára a középkori vallásos lelkesedésnek útjelzői. Mily nagy ereje volt szent Margit példájának; az ő műve, hogy hazánk akkor a vallásos ihletnek malasztjában egysorban haladt a kereszténység más hű országaival. Ne féljünk hát a mélységtől, az önmagábatéréstől; «evezz ki a mélyre»; lelked a mélység; ha az sekély, akkor neked az Isten sem mély.

Indulj a hősök útjára hősies lelkülettel!

TARTALOM.

	Lap
A lélek ősze	3
Hangulat halottak estéjén	7
Halottak estéje	11
Gyásznapom	16
A mi sírjaink szenthelyek	20
A lelkek haldoklása	25
A «másvilág» zárt kapui előtt	29
A pokol s a tisztító tűz	34
A tisztító tűz a kereszténység régi hite	38
Regem, cui omnia vivunt, venite adoremus	43
Rex, cui omnia vivunt	48
«Rex tremendae majestatis»	51
A tisztító tűz lelkeiről	56
A tisztító tűzben élő lelkek pszychológiája	60
A tisztító tűz élete	65
A tisztuló világ élete	68
A tisztuló világ erős, lelkes élete	73
Új világ, «más világ»	77
Más világ, új világ	84
A szenvedő lelkek segélyezése	88
Csendes tanítások	92
A tisztító tűz karácsonya	96
Hiszem a szentek közösségét	100
Mindenszentek	104
A hadak útján	108

A Szociális Missziótársulat intézményei.

A Szociális Missziótársulat oly nők szervezete, kik szociális-karitatív téren gyermek- és nővédelmi munkákkal, betegápolással, szegények és rabok látogatásával, jó olvasmányok terjesztésével stb. hivatásszerűen foglalkoznak.

A társulat belső tagjai közé felvételre jelentkezők bizonyos időt a

szociális szemináriumban

töltenek, hol a szükséges lelki, elméleti és gyakorlati kiképzésben részesülnek. *Szociális hivatalok betöltésére ugyanis csak gyakorlott és tanult emberek alkalmasak.* Aki például munkásnőtitkárnő, probation officer, vagy szegénygyám akar lenni, annak ismernie kell a szegény nép helyzetét, lakás és munkaviszonyait, annak beszélni kell tudnia a nép nyelvén s annak elméleti képzettségre is szüksége van. A Szemináriumról bővebb felvilágosítást szívesen nyújt az elnökség (Budapest, IV., Ferenciek-tere 7. II. lépcső, I. em. Telefon 39—01).

A Pesten működő vagy ideiglenesen ott tartózkodó tagok

otthont

a Társulatnak I., Krisztina-körút 125. sz. alatti házában találnak, melynek középponti fekvése (villamos mentén, közel az alagúthoz, propeller- és omnibuszmegállóhoz) valamint csendes, régi kertje megadják úgy a közlekedés könnyű lehetőségét, mint a nyugalmat.

A Nővédelmi Hivatal.

Budapest, IV., Ferenciek-tere 7., II. lépcső, I. em.

Az egymással kapcsolatban levő, de önálló egyesületek mindinkább szükségét érezték megfelelő irodai helyiségnek, hol nemcsak irásbeli ügyeiket bonyolítják le, de ahol a személyes érintkezés is a legkönnyebben történhetik és az egyesületek közt is erősödik az összetartó kapocs. Minthogy azonban erre az anyagi áldozatra egyik egyesület sem volt képes s azt még a Nővédő-Egyesület előirányzata sem engedte meg, a Szociális Missziótársulat elnöksége áthatva ennek szükséges voltától, évi 2800 K-nyi áldozattal bérbevette a IV., Ferenciek-tere 7., II. lépcső, I. em., 3. sz. alatt levő 5 szobás és a megfelelő mellékhelyiségekkel bíró lakást, melyet felajánlott az irodákat nélkülöző egyesületeknek

azzal, hogy a többi folyó kiadást minden egyesület maga fedezi.

A Nővédelmi Hivatalban Társulat a következő társegyesületekkel dolgozik együtt:

1. az Orsz. Kath. *Nővédő-Egyesülettel,*
2. a kath. egyetemi hallgatónők *szent Margit-Körével,*
3. az Orsz. Kath. *Patronazs-Egyesülettel,*
4. az Orsz. Kath. *Leányszövetséggel,*
5. a Kath. *Munkásnőegyesülettel.*
6. a *Szegényügyi Tanácsadó*-val.

Mindegyik egyesületnek megvan *a maga* vezetősége és hivatalos órája. *Ide kell fordulni az összes személyes megkeresésekkel,* akár az elnökséget, akár az intézményeket illetőleg.

Általános hivatalos óra hétköznapokon délelőtt 10—12-ig. Telefon 39—01.

A «Bethánia-Gyermekotthon».

A «Bethánia-Gyermekotthon-ban 34 ártatlan és elhagyatott iskolás leányka nyer otthont.

Ez az intézet Budapesten van, I. kerület, Németvölgyi-út 49. szám alatt, 7 társulati tag vezetése alatt áll s annyiban szintén újabb jelenség az egyesületi téren, amennyiben Magyarországon még alig van ily praeventiv jellegű gyermekotthon, amelyben *ugyan teljesen bennlaknak a gyermekek, iskolába azonban kijárnak.*

A «Bethánia-Szeretetház» Szikszón.

Ide tartozik:

1. *A Reformatorium*, azaz javító-nevelőintézet, melyben 65 állami (a züllésnek indult) serdülő leány nevelkedik.

2. *A helybeli kath. elemi iskola* 131 gyermekkel.

3. *A patronázs* 50 védenccel. (Közelebbit lásd a Szociális Missziótársulat ismertető füzetében, írta Farkas Edith. Ára 1 K. Kapható a Nővédelmi Hivatalban, IV., Ferenciek-tere 7.)

A Reformatorium növendékei közül majdnem mindegyiknek akadt már dolga a rendőrséggel.

A Reformatoriumban nem elég csupán nevelni, hanem gyógyítani, javítani, tanítani kell ezeket az életük kezdetén elbukott fiatal teremtéseket, hogy az intézet elhagyása után becsületes tagjai legyenek a társadalomnak. A Szociális Missziótársulat azzal a meggyőződéssel vállalkozik, erre hogy vallás nélkül javító nevelés elképzelhetetlen. A szikszói Reformatorium kápolnájának oltárképén ábrázolt Jó Pásztor mindennek a központja. A természetfölötti eszközök mellett Fr. W. Foerster és Lindsey nagy gyógypedagógusok szellemében a legmodernebb alapelveket alkalmazzák, melyek a merev intézeti fegyelembe ébresztő- és éltetőelemként a növendékek saját iniciativáját állítják be és az eddig rossz irányban használt energiájukat nemesítő, közhasznú tevékenységre indítják. Ez részben megbeszélés

alakjában ethikai leckék alapján, részben a növendékek körében létesített kis egyesületek meghonosítása által történik, mely a növendékekre nézve tiszta örömök és értékes gyakorlatok forrása. Nem kevesebb, mint négy egyesület áll fenn, melyekhez a növendékek saját választásuk szerint csatlakoznak. Így megalakult köztük a Mentő-, Állatvédő-, Torna- és Dalegyesület.

A mentőegyesület növendéktagjai az intézet betegszobájában és Szikszó katholikus és protestáns szegényházában teljesítenek szamaritánus szolgálatot. A felügyelet ugyan a nővéreké, de az egyesületet növendékek igazgatják.

Mindegyik egyesületnek megvan a maga alapszabálya, előljárója, jelvénye; szabályszerű időközökben összejöveteleket tart és hogy milyen mély hatással van a növendékekre ez az öntevékenység, bizonyítja az, hogy két növendék két különálló kis egyesület alakítására kért engedélyt, melyeknek célja a lélek mélyén átérzett vallásos élet ápolása és életüknek szabadakaratból folyó és elhatározással való őszinte megjavítása.

A növendékek jövőjét szem előtt tartva az intézeti nevelésnek főcélja, hogy a növendékek jövőjét biztosítsa, ez okból az alapító elnöknőnek legfőbb óhaja az, hogy Reformatórium vezetősége kórházat is tarthasson fenn, hol a növendékek magukat erre a közhasznú hivatásra előkészíthessék. Ugyancsak szükségesnek tartaná az intézettel kapcsolatban különböző iparvállalatok létesítését. Ezek lennének feltételei és biztosí-

tékai annak, hogy a növendékek nagy része a társadalomnak hasznos és boldog tagjává válik.

Addig is, míg a további fejlődés ezt lehetségessé teszi, a leányok túlnyomó többsége cselédminőségben nyer elhelyezést.

Azt azonban mindenkor erősen kell hangsúlyozni, hogy az intézet a nevelésnek csak egy részét végezheti el, a befejezettséget mindig az a környezet adja, melybe a kihelyezett kerül s így a társadalom együttműködése és az ő részéről az intézeti nevelési irány megértése nélkül a munka nagy része elveszett.

Szeretetszövetség.

A Szeretetszövetség mindazoknak nagy egységbe vont csoportja, akik a Missziótársulat céljaiért lelkesednek, azt magukévá teszik s annak elérésében a társulatot esetleg munkával vagy szabályos, időnkint tetszésszerinti összeggel támogatják, mely havonkint 20—30—40 fillértől kezdődhetik. Eszerint a tagok rendes és adakozó tagok. Rendes tagok, kik havi 1 K-át vagy ennél nagyobb összeget fizetnek, az adakozó tagok ennél kevesebb tetszésszerinti összeget.

A nemes ügynek juttatott ezen áldozat ellenértéke gyanánt kapják az összes tagok a Társulat lánglelkű püspökelnökének számunkra írt havonkinti körleveleit, mely minden esztendő végén bekötve, mint örökbecsű mű gyarapítja minden

tag könyvtárának értékét; a rendes tagok emellett időnkint egy-egy irodalmi értékű Értesítőt is kapnak.

A tagdíjakat azon intézmények fenntartására fordítja a Társulat, melyek költségeiket saját csekély jövedelmükből fedezni nem képesek.

Az irodalmi bizottság kiadványai:

Farkas Edith: *A Szociális Missziótársulat rövid ismertetése.* Ára 1 korona.

Foerster Fr. W.: *Az Élet művészete.* Fordította a Missziótársulat irodalmi bizottsága. Ára kötve 4 korona, fűzve 3 kor.

Foerster Fr. W.: *Lebensführung* című műve. Fordította dr. Schütz Antal tanár. Ára kötve 4.50 K, fűzve 3.20 K.

Farkas Edith: *Probation Officer.* — *Hivatalos Pártfogó.* Ára 1 korona.

I. Értesítő. Foerster Fr. W. életrajzával. Ára 1 K.

II. Értesítő. Dr. Prohászka püspök úr konferenciájával és Foerster Fr. W.-nek 1911. év májusában tartott pedagógiai értekezésével. Ára 60 fillér.

IHS

IHS